

ΣΗΜΕΡΑ

1

ΧΡΟΝΟΣ Β'
ΔΡΑΧΜΕΣ 5

ΓΕΝΑΡΗΣ 1934

ΣΗΜΕΡΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ

ΤΑΧΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ :

ΠΑΥΛΟΣ ΓΚΙΚΑΣ, Ε. ΛΕΓΚΟΠΑΡΙΔΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΗΛΙΑΔΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΓΚΑΛΟΣ, Τ. ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ, ΣΤΡ. ΣΩΜΕΡΙΤΗΣ.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Μόνον ετήσιες: Δρχ. 50. — Έπαρχίες 60. — Έξωτερικὸ ἓνα δολλιῆριο
ΓΡΑΦΕΙΑ: Ὁδὸς Ἀμερικῆς 16α (Έκδόσεις «Φλάμμα») ΑΘΗΝΑ.
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ε. Λευκοπαρίδης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΑΥΛΟΥ ΓΚΙΚΑ Δικτατορία και Φασισμός.
Τ. Κ. ΠΑΠΑΤΣΩΝΗ Τὸ Πρόβλημα.
Π. Ν. ΚΑΡΑΒΙΑ Ὁ Κώστας Ουράνης και τὸ αἶσθημα τῆς ἀποδημίας.
ΓΙΑΝΝΗ ΜΗΛΙΑΔΗ Ἡ ἐπανάσταση τοῦ Δημοτικισμοῦ και ἄλλα ἤχηρὰ παρόμοια.

Σημειώματα: Διαβάζοντας . . . (Χρ. *Εὐελπίδη*). — Δένιν (*Στ. Σωμερίτη*). — Ἡ ζωὴ στὰ βιβλία (*Ἄλκη Θρύλου*). — Τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Παπατσώνη. — Ἐνας αἰγύπτιος ποιητὴς γιὰ τὸν Καβάφη (*Π. Ν. Κ.*). — John Cougnos. — Ἀντιφασιστικὴ κίνηση. — Μία ἐργασία τοῦ κ. Σωμερίτη. — Σκάνδαλο. — Τὸ μᾶθημα τῆς Ἀπτέρου. — Ἀκόμη ἓνας δημοτικιστής. — Βιβλία και περιοδικὰ ποὺ λάβαμε.

ΣΗΜΕΡΑ

Χρ. Β'. — Ἀρ. 1, Γενάρης 1934

ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΦΑΣΙΣΜΟΣ

Ὁ φασισμὸς εἶνε γιὰ τὸν καπιταλισμὸ ἓνα μέσο γιὰ νὰ παρασύρει τὸν πληθυσμὸ μιᾶς χώρας ἀσυνείδητα πρὸς τὴν ἀντίδραση. Γιὰ τὶς πάσχουσες ἀπ' τὴν κρίση τάξεις εἶνε μιὰ διαστροφή τῆς ἐπαναστατικῆς διάθεσης. Φυσικὰ τὸ φαινόμενο δὲ μπορεῖ νὰ παρουσιαστῆ παρα ἑκεῖ ὅπου συντρέχουν ὀρισμένοι ὄροι. Ἐρευνώντας τοὺς ὄρους ποῦ, ἄλλοῦ, δημιουργοῦν τὸ φασιστικὸ ρεῦμα, εἶνε εὐκόλο νὰ ἰδοῦμε πὼς δὲν ὑπάρχει ἕδαφος φασισμοῦ στὴν Ἑλλάδα. Πραγματικά, ἡ φασιστικὴ προσπάθεια τοῦ καπιταλισμοῦ γίνεται ὅπου φανερώνεται κίνδυνος γι' αὐτόν, δηλαδὴ ὅπου ἓνα ὀργανωμένο ἐπαναστατικὸ κίνημα μπορεῖ νὰ διεκδικήσει τὴ διαδοχὴ τοῦ χρεωκοπημένου σημερινοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος. Τέτοιο δὲν ὑπάρχει στὴν Ἑλλάδα — ἀφοῦ παντοῦ στηρίζεται στὴν ἐργατικὴ τάξη, κ' ἡ ἐργατικὴ τάξη εἶν' ἐδῶ πολὺ μακρὰ ἀπ' τὴν ὀργάνωση και τὴν ἐπανάσταση. (Ἄλλωστε και τὰ φαινόμενα τῆς ὀξείας κρίσης τοῦ καπιταλισμοῦ στὶς βιομηχανικὲς χώρες δὲ μποροῦν νὰ ἔχουν θέση στὸν τόπο μας).

Ὅμως αὐτὴ ἡ ἀφηρημένη κρίση θὰ καθυσχύαζε, χωρὶς νὰ δώσει σοβαρὴ γνῶση. Γιατὶ θὰ παραγνώριζε δυὸ σπουδαῖα χαρακτηριστικὰ τῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητας. Α) Τὴν οἰκονομικὴ και κοινωνικὴ τῆς σύνθεση, και Β) (ποῦ ἀνάγεται στὸ πρῶτο) τὸν ἀντανεκλαστικὸ και παρασιτικὸ χαραχτήρα τῆς, ὡς πρὸς τὰ γενικὰ κινήματα τῆς πολιτικῆς και τοῦ πνεύματος.

Πρῶτα-πρῶτα, ἡ οἰκονομικὴ και κοινωνικὴ σύνθεσή τῆς ἀνταποκρίνεται σ' ἓν' ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ φασισμοῦ: τὸ γεγονὸς ὅτι στηρίζεται στὶς λεγόμενες *μεσαῖες τάξεις*. Ὑπάρχει βέβαια πολὺ μεγάλη διαφορά στὴν κοινωνικὴ θέση τῶν μεσαίων τάξεων μέσα στὶς μεγάλες βιομηχανικὲς χώρες και στὴν Ἑλλάδα. Μὰ τὸ γεγονὸς εἶνε ἓνα: πὼς κ' οἱ δικές μας μεσαῖες τάξεις, κλονισμένες ἀπ' τὴν κρίση, θύματα τοῦ τέτοιου ἢ ἀλλοιώτικοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ μας, παρέχουν τὸ ψυχολογικὸ ἕδαφος τῆς ἀνησυχίας, ποῦ ἀποτελεῖ τὴ βάση τῆς μελλοντικῆς τῆς πολιτικῆς τοποθέτησης. Ἐπειτα ὁ παρασιτικὸς χαραχτήρας τῆς οἰκονομίας μας κάνει ὥστε, πλᾶϊ στ' αὐτόχθονα οἰκονομικὰ φαινόμενα, νὰ αἰσθανόμαστε ὀξύτατα τὸν ἀντίχτυπο τῆς εὐρωπαϊκῆς κρίσης. Τέλος,

ὁ πνευματικός δανεισμός, συνεχῆς πληγὴ τοῦ νεο-ελληνικοῦ ἔθνους, πού πηγαίνει παράλληλα πρὸς τὴ μόνιμη ἀνάγκη τοῦ ὑλικοῦ δανεισμοῦ, κάνει ὥστε, χωρὶς διάκριση, χωρὶς ἔρευνα, χωρὶς γνώση νὰ ἀνακαλύπτουμε κάθε τόσο αἰφνηδῶς ὅτι ἐκεῖνο πού μᾶς λείπει εἶνε κατὰ σύμπτωση ὠρισιμένες ξένες μορφές, πού μερικὰ χτυπητὰ, μὰ ἐντελῶς ἐξωτερικὰ, δείγματα τῆς, μᾶς φαίνονταν περιπλούδαστα φάρμακα. Ἔτσι, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ φασισμοῦ, σχηματίστηκε στὴν Ἑλλάδα ἕνας πατριωτικὸς διεθνισμὸς, ἐγκληματικὸς καὶ ἠλίθιος. Ἐγκληματικὸς γιατί θέλει, μὲ τὸ στασιό, νὰ εἰσαγάγει στὸν τόπο μας καινούργια μίση, ἔτσι, γιὰ τὴν ἀγάπη τῆς τέχνης, μὲ τὴν ἄρρωστη εὐχαρίστηση τῆς διάδοσής των—ἐνῶ, ἐπὶ τέλους, ἐκεῖ πού ἀναπτύχθηκαν ἔχουν κάποιες αἰτίες. (1) Ἡλίθιος γιατί ἐνῶ μεταχειρίζεται ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ὄπλα ἐναντίον τοῦ πραγματικοῦ διεθνισμοῦ, ἀποχτὰ αὐτὸς ὅλα τὰ ἐλαττώματα πού ἀποδίδει σ' ἐκεῖνον. Πραγματικὰ ὁ διεθνισμὸς, πού οἱ φασιστὲς τὸν λένε ταπεινὸ, εἶναι, ὡς νοοτροπία, ἡ εὐγενέστερη καὶ ὑψηλότερη πού μπορεῖ νὰ φτάσει ὁ ἄνθρωπος, καταλαβαίνοντας κατὰ τρόπον ἐνεργὸ τὴν ἐννοια τοῦ ἀνθρώπου, κ' ἐπιθυμῶντας μιὰν ἀνθρωπότητα χωρὶς μίσος. Ὡς πολιτικὴ, εἶναι ἡ θέληση τῆς διευθέτησης τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου κατὰ τὶς ἀξιώσεις τῆς σύγχρονης πραγματικότητας, δηλαδὴ ἡ διεθνὴς ὀργάνωση τῆς οἰκονομίας.

Ὁ διεθνισμὸς μας, ὁ «ταπεινὸς», προέρχεται ἀπὸ βαθεῖα ἔρευνα καὶ ἀνυψωτικὴ ψυχικὴ προσπάθεια. Ὁχι μόνον δὲν παραγνωρίζει τὰ πράγματα, μὰ ὑποβάλλεται ἀπ' τὴν ἀνάγκη τους. Δὲν σβύνει τὶς ἐθνικὲς διαφορὲς, μὰ ἐξαφανίζει τὶς ἀντιθέσεις—ποῦ προέρχονται ὄχι ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐθνικὲς διαφορὲς μὰ ἀπ' τὸ οἰκονομικὸ σύστημα πού μᾶς διέπει. Ἐνῶ ὁ πατριωτικὸς διεθνισμὸς παραγνωρίζει τὶς πραγματικότητες πού θέλει νὰ κατευθύνει, καὶ σβύνει τὶς ἐθνικὲς διαφορὲς ἀφοῦ χωρὶς σκέψη καὶ χωρὶς ντροπὴ θέλει νὰ μεταφέρει μορφὲς καὶ ὁμαδικὲς κινήσεις ἀπὸ τόπο σὲ τόπο.

Μὰ ἡ ἐθνικὴ πραγματικότητα ἐκδικεῖται ἀκριβῶς ἐκείνους πού τὴν παραβλέπουν στὸ ὄνομα τοῦ... ἐθνικισμοῦ. Ἔτσι ὁ ἐλληνικὸς φασισμὸς δὲν τόλμησε νὰ παρουσιαστῆ αὐτούσιος καὶ αὐτόνομος, φανερὰ καὶ θαρραλέα, μὰ προσπάθησε νὰ ἐμφανιστῆ δειλὰ καὶ ὑπουλα, ἐπ' εὐκαιρία ἄλλων συζητήσεων καὶ ἄλλων ἐπιδιώξεων. Ἐξ ἄλλου ἡ πρώτη ἐμφάνισή του χαρακτηρίστηκε ἀπ' ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἐθνικὲς ιδιότητες τὴν ἔλλειψη σοβαρότητας, συστήματος, μεθόδου, σοφῶν γενικῶν κατευθύνσεων.

Ποία ἦταν ἡ ἀφορμὴ;

(1) Π. χ. Ἡ συστηματικὴ καλλιέργεια τοῦ ἐθνικοῦ μίσους στὴ Γερμανία ἔχει τὸ σκοπὸ νὰ διοχετέψει πρὸς τὰ ἔξω τὴν κοινωνικὴ δυσἀρεσκεία; νὰ πείσει τὸ τεράστιο ποσοστὸ τοῦ πάσχοντος πληθυσμοῦ ὅτι ὀφείλει τὰ δεινὰ του στὴν ἦτα του καὶ τὶς ἀδικίες συνθήκες εἰρήνης πού τὴν συνόδεψαν. Ἐξ ἄλλου ἐπιδιώκει νὰ ἐξαγανακσῆ τοὺς ἄλλους σὲ παραχωρήσεις. Ἐπειτα, τὸ μίσος κατὰ τῶν Ἑβραίων πού καλλιεργήθηκε, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ καὶ οἰκονομικὴ βία τους, ἀπ' τὴν μιὰ μεριά ἀπορροφᾷ ἕνα μέρος τῆς δυσἀρεσκείας ἐναντίον τοῦ καπιταλισμοῦ, γιατί ὁ Ἑβραῖος ἐκπροσωπεῖ καὶ τὸν ἐγγῶρο καὶ τὸν ξένο τραπεζίτη ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐξασφαλίζει ἕνα σωρὸ θέσεις, ἰδίως στους διανοουμένους, τὰ «στελέχη» τῆς κοινωνίας κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Jules Romains, πού ἡ ὑποστήριξή τους εἶνε γιὰ τὸ χιτλερισμὸ πολὺτιμη. Τέλος ἡ πολεμικὴ κατὰ τοῦ Μαρξισμοῦ εἶχε κάποιο νόημα στὴ Γερμανία γιατί ἐκεῖ ὑπῆρξε μαρξισμὸς, δυὸ μεγάλα κόμματα τὸν ἐπρέσβευαν, σὲ πολλὰ Πανεπιστήμια διδάσκονταν ὡς ὀρθὸς ἀπὸ ἀξιῶς καθηγητὲς. Κ' ἦταν εὐκόλο νὰ πειστῆ ὁ λαὸς πὺς φταίει γιὰ τὴν κακοδαιμονία του, ἀφοῦ ἡ μαρξιστικὴ Σοσιαλδημοκρατία συνέπραξε μὲ τὰ κόμματα πού κυβερνήσαν τὰ τελευταῖα χρόνια. Ἔτσι, στὴ Γερμανία, ἡ ἀντίδραση ἔχει περιεχόμενον πού μπορεῖ νὰ ἐνθουσιάσει, γιὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλο λόγο. Ἐχει κάποιο στοιχεῖο νέου μέσα τῆς. Τὰ ἴδια πράγματα, ἐδῶ, δὲ μποροῦν νὰ εἶναι παρὰ στεῖρα συντήρηση τῶν ὑπαρχόντων μ' ἕνα ἐλαφρὸ χρώμα μεσαιωνισμοῦ ἕνας Παλαισημερολογισμὸς.

Ἡ ὀξεῖα διένεξη τῶν δύο μεγάλων πολιτικῶν παρατάξεων ἔφερε, μὲ περισσὴν εὐκολία, στὸ νοῦ μερικῶν ἀνθρώπων, τὴν πιθανότητα μιᾶς «λύσης» προερχομένης—πάλι!—ἀπὸ τὸ στρατό, πού θὰ κληθεῖ, νὰ ποῦμε, νὰ διορθῶσει, ἔστω πρόσκαιρα, τὰ κακὰ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ. Πρὸς τὸ στρατὸ δὲν ἀποβλέπουν μόνον αὐτοὶ πού ἀνησυχοῦν ἀπ' τὴν ἐξαψη τῶν παλιῶν παθῶν. Ἴσως—ἴσως εἶναι καὶ οἱ λιγώτεροι, κ' ἡ σημασία τους θὰ ἦταν μετριώτατη ἀν αὐτῶν ἀκριβῶς τὴν ψυχολογία δὲν ἐπιχειροῦσαν νὰ ἐκμεταλλετοῦν οἱ Ἕλληνες φασιστὲς.

Πρὸς τὸ στρατὸ ἀποβλέπουν κ' ἡ μιὰ καὶ ἡ ἄλλη παράταξη, ἡ καθεμιά μὲ δικὸ της δικαιολογητικὸ, γιατί, λέει, μόνον ἂν καταφύγουμε σὲ «ἀνώμαλη λύση», μόνον ἂν ἀναστείλωμε «μερικὲς» ἐλευθερίες εἶναι δυνατό νὰ συμμορφωθεῖ ὁ ἀχαλίωτος βενιζελισμὸς, ἢ γιατί, λέει, μόνον ἔτσι θ' ἀπαλλαγεῖ ὁ τόπος ἀπ' τὴ δολοφονικὴ σπεῖρα τοῦ λαϊκοῦ κόμματος. Αὐτὰ εἶναι τὰ δυὸ παρακλάδια τῆς ἴδιας κατηγορίας πού θὰ ὀνομαστοῦν: Οἱ ΑΝΩΜΑΛΟΙ. Τὸ πνευματικὸ καὶ ψυχικὸ περιεχόμενό τους δὲν μᾶς ἀπασχολεῖ αὐτὴ τὴ στιγμή. Ἄν τοὺς πρέπει κάποια προσοχή, εἶναι γιατί ὑπάρχει ἡ βεβαιότητα πὺς τ' ἀποτελέσματα μιᾶς πιθανῆς ἐπικράτησής τους δὲν θὰ εἶναι ἀνάλογα μὲ τὴν πολιτικὴ τους πρόθεση. Θέλω νὰ πῶ ὅτι ἡ πολιτικὴ πρόθεση ὅλων αὐτῶν τῶν ἀνώμαλων δὲν εἶναι βέβαια ἡ φασιστικὴ ὀργάνωση τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας. Εἶναι κ' αὐτοὶ Ἕλληνες πολιτικοί, οὔτε λιγώτερο οὔτε περισσότερο ἀντιδραστικοὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους πού ἀνήκουν στὸ ἴδιο κόμμα, οὔτε περισσότερο οὔτε λιγώτερο κενοὶ ἀπὸ πολιτικὴ σκέψη κ' ἀπὸ σοβαρὴ ἀποσχόληση τῶν προβλημάτων τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως ἐνὸς ἔθνους. Ἄλλως τε, μέσα ἀπ' τὸ κομματικὸ τους πρῖσμα ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ διχτατορικὴ λύση, κ' ἀποβλέπουν πρὸς αὐτὴν ὡς πρὸς τὸ καλύτερο μέσον γιὰ τὴν ἐξόντωση τοῦ ἀντιπάλου ἢ γιὰ τὴν ἱκανοποίηση μιᾶς φιλοδοξίας.

Μὰ τοῦτα τὰ γεγονότα ἀκριβῶς κάνουν ὥστε ἡ προπαγάνδα κ' ἡ ἐνέργεια γιὰ μιὰ διχτατορία στὴν Ἑλλάδα νὰ εἶναι διπλᾶ καὶ τοῖδιπλα ἐπικίνδυνες. Πρῶτο γιατί ὁ μικρὸς κεφαλαιοκρατικὸς ἐσμός πού διευθύνει σήμερα τὴν Ἑλλάδα, εἶναι φυσικὸ μὲ τὴν ἔλλειψη κάθε ἐλέγχου, κάθε ἐλευθερίας—νὰ ἐξασφαλίζει πολὺ πιὸ ἀνετη κυριαρχία. Ὅταν κάθε διαμαρτυρία μπορεῖ νὰ χτυπηθεῖ μὲ τὸ στρατιωτικὸ Νόμο εἶναι φυσικὸ πὺς εὐκόλο εἶναι—γιὰ τὴν θεραπεία (;) τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν μας—νὰ ἐπιβάλλονται τὰ πιὸ ἀντιλαϊκὰ μέτρα, γιατί ἡ ἐνοπλὴ δύναμη θὰ ἐξασφαλίζει τὸν κεφαλαιοκρατισμὸ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ προβεῖ στὶς ἀπαραίτητες θυσίες Δεύτερον ἀπὸ τὴν ἔλλειψη πολιτικῆς σκέψεως καὶ τὴν προχειρότητα στὴν ἀποδοχὴ μιᾶς ὁποιασδήποτε λύσεως εἶνε εὐκόλη ἡ ὥθηση μιᾶς διχτατορικῆς κυβερνήσεως ἀπ' τοὺς λίγους αὐτοὺς πατριῶτες διεθνιστὲς σὲ ὅλο καὶ πιὸ θρασεῖα ἀντίδραση. Καὶ ἡ ἱστορία τῶν τελευταίων χρόνων μᾶς ἀπόδειξε πὺς ὑπάρχει πάντοτε χειρότερη ἀντίδραση. Ἐδῶ ἀκριβῶς εἶνε πού ὁ κίνδυνος τοῦ φασισμοῦ παίρνει τὴν πρώτη ὑπόστασή του στὸν τόπο μας.

Οἱ «ἀνώμαλοι» γίνονται ἐπικίνδυνοι μόνον ὅταν ἰδεῖ κανεὶς πλάϊ τους, στὴ σκιά τους, τοὺς Ἐθνοσαυτήριους. Ποιοὶ ἀκριβῶς εἶνε; Ἐνα αἶσθημα τοὺς κρατᾷ κρουμιένους, πού δὲ μπορούμε νὰ προσδιορίσουμε. Κυκλοφοροῦν ὀνόματα, προκηρύξεις. Γέροιο στρατηγὸ ἀγκυλιὰ μὲ νέους γιατροὺς καὶ δόκιμους δημοσιογράφους, ἀποφάσισαν νὰ σώσουν τὴν Ἑλλάδα. Μὰ ἡ ἐθνοσωτήρια παρέα θεωρεῖ ἀκόμημο νὰ μένει στὸ σκότος. Ὅταν καμμιὰ ἐφημερίδα «ἀναγράφει» τὰ ὀνόματά τους, διαψεύδουν. Κι' ὁ φτωχὸς ἐτούτος τόπος δὲ μπορεῖ νὰ μάθει ποιοὶ ἐπιτέλους εἶν' αὐτοὶ πού τὸν ἀγαποῦν τόσο παράφορα.

Ὅσοι ὅμως καὶ νᾶναι οἱ ἐθνοσωτήριοι, βρέθηκε ὅτι βγήκαν τὸν τελευταῖο μῆνα μὲ ἀξιώσεις νὰ κατευθύνουν τὴ συζήτηση γιὰ διχτατορία, τρίτη

κατάστασιν κλπ. και να της δώσουν το φασιστικό τόνο. * Η απόπειρά τους έδειξε και την άτσαλία και την προσβλητική έλλειψη κριτικής σκέψης. Ανακάτεψαν όλων των ειδών τις έννοιες μαζί, τα κόμματα, το στρατό, το μαρξισμό, την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, τη θρησκεία, την οικογένεια κλπ. για να καταλήξουν σ' ένα λογαριασμό που, με την αλήθεια, είναι ν' άπορεί κανείς που δεν τον είχε βρει άλλος νωρίτερα. « Αφού κατά τους ολίγους μήνας του 1933 η οικονομική κατάσταση της Ελλάδος έβελτιώθη σημαντικώς με 6 μόνον καλούς ύπουργούς (. . .) ποιος θ' άρνηθεί ότι τ' άποτελέσματα θα είναι εκατονταπλασίως καλύτερα με 12 έξ' ίσου καλούς ύπουργούς; » Δεν είναι έτσι;

Που βασίζονται; Πρώτα πρώτα στη συζήτηση για « τρίτη κατάσταση » που έστησαν μερικές έφημερίδες, που δε θέλουν να είναι διαρκώς αντιπολιτευόμενες, ούτε να γίνουν κυβερνητικές, κι άποφάσισαν να στραφούν προς μια τέτοια άρθρογραφία γιατί σκέφτηκαν πως θα είναι άποδοτική έπειδή ζέρουν πως οι λαϊκές μάζες άρνούνται πια νάχουν για μοναδική τροφή γ' άναμασήματα των παλιών παθών. Και η άπόδοση της κακοδαιμονίας στα « κόμματα » είναι εύκολη διέξοδος για να μη σκεφτούν τις ρίζες του « κακού ». Γιατί αν σκεφτούν, ύπάρχει φόβος να τις βρουν, κι αν τις βρουν πως να τις πουν; Είναι περιττό να πούμε έμεις πόσο θολή και άνύπαρχη είναι η έννοια της τρίτης κατάστασης. Είναι περιττό να πούμε πως αν οι δυο καταστάσεις—δηλαδή τα δυο μεγάλα άστικά κόμματα—χρεωκόπησαν, τουτο σημαίνει πως ύπάρχει έδαφος για νέα δημιουργία. Κ' η δημιουργία δεν είναι δουλειά 6+6 καλών ύπουργών. Δεν είναι δουλειά ώρισμένων άποτυχημένων στοιχείων αυτών των δυο « καταστάσεων », που θέλουν να εργαστούν, έντιμα, έστω, και « χωρίς φανατισμό », σαν ύπηρεσιακό ύπουργείο.

Ίσια-Ίσια, αυτός ο φανατισμός μās χρειάζεται. Ο φανατισμός των ανθρώπων που δεν προέρχονται ούτε χρηματοδοτούνται από τους τραπεζίτες, μα που πιστεύουν στις άπαραίτητες άρχες για την αναγκαία κοινωνική άλλαγή. Των ανθρώπων που πιστεύουν πως η τίμια δουλειά δεν θα προέλθει παρά από κείνους που στηρίζονται στις μάζες με τα τίμια χέρια, κ' εκείνων που ζέρουν ότι δεν δημιουργείται ένας υγιής οικονομικός οργανισμός, ούτε σαρώνεται μια όλόκληρη πολιτική κόπρος του Αύγειου με μερικές δηλώσεις « άμεροληψίας », παρά με πίστη σ' ένα ιδανικό, γνώση της πραγματικότητας και τρομερή « μεροληπτικότητα »: για το ιδανικό αυτό, για την πίστη αυτή, για το χτίσιμο πάνω στα άγια αυτά θεμέλια.

Δεν έχουν όμως οι έθνοσωτήριοι το κουράγιο να βγούν δημόσια να φανερωθούν, να διαβούν τις δημοσιές και τα μονοπάτια, να φέρουν το κήρυμά τους στις πολιτείες και τα χωριά. Ποντάρουν στα σίγουρα—όπως νομίζουν—στο στρατό. Μα κ' έδω η στέρηση από κριτική σκέψη θαμπώνει Κ' η ελάχιστη στοχαστικότητα θα τους προφύλαγε απ' το ολίσθημα ν' αναφέρουν το 1909 ως προηγούμενο για τη δική τους επείρηση. Πρώτα-πρώτα κάποια ντροπή θα έπρεπε να τους κάνει να μην προφέρουν το 1909, αυτοί που περνούν τον καιρό τους συκοφαντώντας, βρίζοντας, σαμποτάροντας το μόνο πνευματικό έργο που έφερε η άποτυχημένη εκείνη επανάσταση (1), το ζωντανό στοιχείο που πρόσθεσε στην ελληνική πραγματικότητα: το δημοτικισμό και την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Έπειτα ο στρατός τότε, ο στρατός τώρα, έχουν

(1) Την έκφραση « άποτυχημένη » θα δικαιολογήσω σ' ένα γενικό δοκίμιο πάνω στην ελεύθερη νεο-έλληνική εκατονταετία, όπου θα μιλήσω και πλατύτερα για το 1909.

κάποια διαφορά που επιτέλους δεν είναι και τόσο δύσκολο να ιδούν. Οι νέοι αξιωματικοί του 1909, ζωντανοί, μορφωμένοι, μακεδονομάχοι, έννοιωθαν με το ζωνρό τους έθνικό αίσθημα—άποροια της μεγαλωμένης τότε δραστηριότητας της ελληνικής άστικής τάξης—πως η έθνική πολιτική του τόπου τους είχε άνάγκη από ρεαλισμό, δηλαδή σοβαρή στρατιωτική όργάνωση. Είχαν άπέναντι στους άνωτέρους τους την ύπεροχή άκριβώς της συνείδησης αυτής, το συγχρονισμό τους, και τη Μακεδονία. Είχαν ένα αίτημα της πραγματικότητας να παρουσιάσουν. Άνταποκρίνονταν στο κοινό αίσθημα, στις έθνικές άνάγκες.

Τώρα; Οι άμαχοι ύπολοχαγοί δεν έχουν την ίδια θέση άπέναντι στους ταλαιπωρημένους άνωτέρους τους. Δεν έχουν αίτημα που να τους άφορα ως τάξη η ως εκπρόσωπους της άρχουσας τάξης. Η άνάγκη του έθνους αυτού δεν είναι η έξάπλωση. Πλάι στην Άγία Σοφία ύπογράφουν σύμφωνα. Όσοι και νάναι αυτοί που δεν άνήκουν σε μια απ' τις δυο πολιτικές παρατάξεις δεν έχουν λόγο ν' άνήκουν σε τρίτη η ν' άποχτήσουν την τρελλή φιλοδοξία να αναλάβουν τη διοίκηση του τόπου. Αν πραγματικά η τιμότης τους όδηγεϊ, έχουν ένα τρόπο να ώφελήσουν: Να μείνουν άκίνητοι. Να μη βοηθήσουν καμμιά άνατρεπτική ενέργεια. Μα αν πάλι θέλουν κάτι να κάνουν για τον τόπο, γιατί θα πάνε να δημιουργήσουν την άπόλυτη τραπεζική επικράτηση; Γιατί να μη σκεφτούν πως η βοή των πραγμάτων άπαιτεί μιάν άλλαγή—μα πως η άλλαγή αυτή είναι άκριβώς αντίθετη προς τα κεφαλαιοκρατικά συμφέροντα;

Όξυς πολιτικός άνταγωνισμός, τρίτη κατάσταση, στρατός. Μένει ένα στοιχείο που ρίχτηκε μες στη συζήτηση, από δω κι από κει, χωρίς φρόνηση, χωρίς σκέψη. « Προτιμάτε τη διχτατορία η το κοινοβουλευτισμό; » Μικρά μυστικά. . . Η διχτατορία του ένός για να δώσει άμνηστεία σε μερικούς έγκληματίες, η διχτατορία του άλλου για να είναι πρωθυπουργός, μαζί με τη θρησκευτικό-πατριωτικό-οικογενειακό-ιδιοχτησιακή σάλτσα του τρίτου, άποτελει πολιτειακή μορφή που αντίτιθεται στον κοινοβουλευτισμό των χυδαίων καυγάδων, της ταπεινής συναλλαγής και των ύποπτων τροπολογιών. Και προσπαθούν να περικλείσουν τον ελληνισμό μες σ' αυτό το δίλλημα—που αυτοί ζέρουν ότι δεν ύπάρχει. Γιατί δεν ξεχνούν πως ύφίσταται μια λέξη που δεν προσφέρουν, μα που άποτελει το αίτημα των λαών. Δημοκρατία, με τους θεσμούς που έξασφαλίζουν την έλευθερία, τον έλεγχο—και τον οικονομικό οργανισμό που έξασφαλίζει την κυριαρχία των εργαζομένων τάξεων. Και τη Δημοκρατία αυτή θα την άποχτήσουν οι λαοί, όσοι φασισμοί κι αν προβληθούν, όποιο έπιχείρημα κι αν μεταχειριστούν. Δουλεύουν για την επικράτησή της και οι οικονομικές συνθήκες και η ανθρώπινη συνείδηση.

Έτσι ο φασιστικός κίνδυνος στην Ελλάδα (όσο και η συζήτηση που γίνεται γι' αυτόν), είναι δυσανάλογος προς τις συνθήκες της ελληνικής ζωής.

Οι άπαραίτητοι όροι δεν ύπάρχουν. Κίνδυνος μαζικής όργάνωσής του ούτε. Ο στρατός δε μοιάζει να ποθει πολύ να γίνει τραπεζικός υπάλληλος. Το να έξογκώνουμε έμεις τον κίνδυνο, μιλώντας στον κόσμο για άντι-φασισμό, είναι σα να θέλουμε να προσδιορίσουμε έμεις και να δώσουμε σαφές περιεχόμενο σε άσφαεις ματαιοδοξίες. Όμως. . . αν αυτή είν' η πράξη που μās κάνει άθελους συμμάχους του φασισμού, ύπάρχει μια παράλειψή μας που του δίνει έλπίδες να μπορέσει να ζήσει έστω ύπουλα και ταπεινά ως έμπνευστής των ενεργειών μās πιθανής διχτατορίας: Η παράλειψη του ελληνικού σοσιαλισμού ν' άγωνιστεί κι αυτός πλατειά, πάνω στο σαφές πρόγραμμα που άπαιτεί άσυνείδητα η ένσυνείδητα ο τόπος αυτός. Δεν άρκει να διαπιστώνουμε πως οι έλπίδες του φασισμού έδω είναι μικρές—αν τη διαπίστωσή μας συνοδεύει και

μιὰ αὐταπάτη για τὶς ἀνάγκες τῆς χώρας μας. Ὑπάρχει ἓνα οἰκονομικὸ καὶ ἓνα πολιτικὸ πρόβλημα στὴν Ἑλλάδα. Ὑπάρχει ἓνα πρόβλημα πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ. Μιὰ ἀγανάκτηση για τὰ σημερινά. Μιὰ ἀνησυχία για τὸ αὐριο. Ὁ τόπος στερεῖται ἀπὸ κάθε ὀρίζοντα. Μισεῖ μιὰ ἐκδήλωση τῆς οἰκονομικῆς ὑποδούλωσής του: τὶς συμβάσεις, τοὺς μεσάζοντες, τὶς λοβιτοῦρες. Μὰ πιστεύει πὼς αὐτὰ εἶνε ζητήματα μόνο ἀτομικῆς ἢ κομματικῆς ἠθικῆς. Καὶ μπορεῖ νὰ πιστέψει πὼς ἔστω καὶ ἓνας τραπέζίτης εἶνε ἱκανὸς νὰ διορθώσει τὸ κακό, ἀρκεῖ νὰ τὸ... πεῖ. Ἀποτροπιάζεται τὸ εἶδος τοῦ κομματικοῦ μας ἀνταγωνισμοῦ γιατί τὸν θεωρεῖ χωρὶς περιεχόμενο. Καὶ ἴσως δὲν εἶνε δύσκολο νὰ πιστέψει πὼς ἡ δικτατορία ἑνὸς ὁποιοῦδήποτε ἀνθρώπου θ' ἀντικαταστήσει μὲ σοβαρὴ ἐνέργεια τὴν ἐμπαθεῖ λογοκοπία. Τοῦ κρύβουν ὅτι ἡ δικτατορία σημαίνει στέρηση τῶν δικῶν του ἐλευθεριῶν κι' ὄχι τῶν ἐγκληματιῶν. Πάσχει οἰκονομικά, μὰ ἀγνοεῖ τὶς θαθεῖς αἰτίες. Εἶνε λοιπὸν προδιατεθειμένος νὰ δεχθεῖ ὅ,τιδήποτε ἀπὸ μέρους τῆς ἀντίδρασης, πού ν' ἀποτελεῖ μιὰν ἀλλαγὴ ἔστω ἐξωτερικὴ, ἀν ἐξακολουθήσει ἡ ἴδια κατάσταση τῶν ἐπαναστατικῶν στοιχείων τῆς χώρας.

Ὁ δογματισμὸς τῶν μὲν, πού δὲ θέλουν οὔτε νὰ διδάσκονται, οὔτε νὰ ἐνεργοῦν, ἢ ἀπογοήτεψη κ' ἢ δισταχτικότητα τῶν ἄλλων. Κι' ὅμως μόνο μὲς ἀπ' αὐτὰ μποροῦν νὰ βγοῦν τίμιες δυνάμεις πού μποροῦν νὰ ἐργαστοῦν για τὴν ἐφαρμογὴ ἑνὸς σαφοῦς προγράμματος για τὴν οἰκονομικὴ ὅσο καὶ ἠθικὴν ἀναγέννηση τῆς Ἑλλάδας. Ὅσο τὸ πρόγραμμα αὐτὸ δὲν ἐμφανίστηκε συνοδευόμενο ἀπ' τὴν ἀφοσίωση καὶ τὸ φανατισμὸ τῶν ἀνθρώπων πού τὸ πιστεύουν, ὁ ἀντιφασισμὸς θὰ εἶνε ἀρνητικὴ διάγνωση τοῦ φασισμοῦ. Ὁ ἀντιφασισμὸς εἶνε φυσικὸ νὰ περνᾷ στὰ μάτια τοῦ λαοῦ ὡσάν ἐπιθυμία νὰ διατηρηθεῖ ἡ σημερινὴ κατάσταση ἐφ' ὅσον δὲν θὰ προτείνει τὸν τρόπο για νὰ βαδίσουν οἱ νέες ἑλληνικὲς γενεὲς πρὸς τὴν ἀναδημιουργία.

ΠΑΥΛΟΣ ΓΚΙΚΑΣ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Vamos todos para la nueva santa cruzada :
rescatar el sepulcro del Caballero.
Don Miguel de Unamuno 1913

Ἕνας πού ὑπῆρξε ἡ ὑπομονετικὴ διανόηση καὶ ἡ σοφὴ προετοιμασία τῆς ἰσπανικῆς ἐπανάστασης, γεμάτος ἐρμὴ καὶ φλόγα, ἀλλὰ ὅξω τῶν κραυγῶν καὶ τοῦ ὀρυμαγθοῦ τοῦ συρφετοῦ, ἐκήρυττε ἀπὸ τὸ προπύργιό του, τὴν Σαλαμάνκα, ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια, τὴν πίστη του πού ἤγγικε ὁ καιρὸς νὰ ἐπιχειρηθεῖ ἡ καινούργια ἄγια Σταυροφορία, μὲ σκοπὸ νὰ λευτερωθεῖ τούτη τὴ φορά, ὄχι πιά ὁ Τάφος τοῦ Σωτήρα, ἀλλὰ ὁ Τάφος τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Παραλογισμοῦ, νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὸ κράτος τῶν Ἰδαλῶν τῆς Λογικῆς πού τὸν σφετερίζονται καὶ τὸν λογιάζουν χτήμα τους ἀναφαίρετο.

Προχωρῶντας στὴν ἀνάλυση τοῦ κυρήγματος του, ἐπεξηγῶντας δηλαδὴ τὸ περιεχόμενο πού ἔθετε στὸν ἀγῶνα του, περιεχόμενο φαινομενικά ἀρκετὰ περίεργο, ἔλεγε πὼς μιὰ τέτια Σταυροφορία θάχε πολὺ πιδ ἀξία ἀπὸ τὶς προηγηθεῖσες, γιατί ἐκεῖνοι οἱ σταυροφόροι τοῦ μέσου αἰῶνα κατεῖχαν τὴν τοποθεσία τοῦ Μνήματος, πού ξεκινούσαν νὰ λυτρώσουν, καὶ ἐπὶ πλέον ὁ Νεκρὸς τοῦ Μνήματος ἐκεῖνου ὑπῆρξε ἀνθρώπος ἐπὶ τῆς γῆς, παθόντας καὶ ταφέντας, ἐνῶ οἱ δικοὶ μας σταυροφόροι ἔχουν τοῦτο τὸ σπουδαῖο: τόπο κανέναν δὲν κατέχουν, οὔδὲ τὸ στίγμα τοῦ προσανατολισμοῦ τους, οὔδὲ ἀν ὑπάρχει Μνῆμα κάπου, οὔδὲ ποῖον κλεῖ αὐτὸ τὸ Μνῆμα, πού βάλνονται μὲ τὸ νοῦ τους νὰ λυτρώσουν καὶ νὰ κυνηγήσουν: καὶ ἀν ὑπάρχει Μνῆμα καὶ περικλεῖ κάποιον, τοῦτος θὰ εἶνε ἀνθρώπος ἀνύπαρχτος, δίχως ὄστα καὶ σάρκα, γέννημα τῆς καθαρῆς φαντασίας. Καὶ κἀτι παραπανῆσις, ὁ ἀνύπαρχτος αὐτὸς προφήτης τους εἶνε ἡ Πηγὴ τοῦ Γελόου, πού ὑπῆρξε σαρκασμὸς καὶ ἐμπαίγμους καὶ ἐξουθένωμα, κερτίδο τῶν σπουδαίων σοφῶν λαῶν.

«Πρέπει σου, σταυροφόρε, ν' ἀρκῆσαι στὴν πίστη σου. Ἡ πίστη σου θὰ εἶνε ἡ τέχνη σου, θὰ εἶνε ἡ γνώση καὶ ἡ ἐπιστήμη σου.»

Παράδοξα εἶνε τὰ ἐλατήρια τῶν συναγερωμένων καὶ τῶν ἐπαναστάσεων! Ὅταν τέτια κηρύγματα ἐκλωθε καὶ μεγάλωνε ὁ πιδ σπουδαῖος Ὁδηγητὴς τοῦ ἰσπανικοῦ ξεσηκώματος, κηρύγματα, πού βλέπομε πιά τὴν ἀξία καὶ τὴ σημασία τους στὴν ἴδια τὴν πραγματικότητα, ἐν μέσῳ λαοῦ ἑκατομμυρίων, λαοῦ τῆς Παραδόσεως, πὼς

νά τολμήσουμε νά καταρρίψουμε τὸ Πνεῦμα καὶ τὴ δύναμή του ; Ὁ καθένας μας, ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια, θὰ ἐδικαιοῦτο ἄριστα νά συνταυτίσει αὐτὸ τὸ κήρυγμα μὲ τὴ χίμαιρα. Κήρυγμα μεταφυσικὴ τῆς θρησκείας τοῦ Παραλογοῦ. Κατάρριψη τῆς πραγματικότητας. Θεοποίηση τοῦ ἀνύπαρχτου. Ὁ Κιχώτης, ἀνύπαρχτος ὡς πρόσωπο τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ ἀνύπαρχτου νοήματος ἐμψυχωτής, ὤξω τῆς σπουδαιότητας τοῦ Λόγου, ἔρμαιο, ὄχι κἄν τῆς παράδοσης ἢ τῆς πρόβλεψης, ἀλλὰ μιᾶς παράδοσης καὶ μιᾶς πρόβλεψης γελοιοποιημένης. Πῶς μιὰ τέτια εἰκαστικὴ δημιουργία θὰ γίνετο ἐμβλημα καὶ θηρεὸς τῆς σημερινῆς πάλης γιὰ τὸ ζῦνημα ἀπὸ τὴν μοῦχλα ἐνοῦ λαοῦ ἀρχαίου ; Λυρικὸ θὰ τὸν λέγαμε ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια τὸν Οὐναμοῦνο, φαντασιόπληχτο, ἄκρατο θαυμαστή τοῦ Κιχωτισμοῦ, ὄργανο τῆς ἀντίδρασης, ὑποστηρικτὴ τοῦ χιμαϊρικοῦ πνεύματος τῆς Ἰθρηρίας, — ἀλλὰ ὄχι ἐπαναστάτη, καὶ μάλιστα ἐπαναστάτη ποῦ τοῦ μέλλεται στὰ χρόνια του νὰ ἴδει καὶ τὸν καρπὸ.

Ἄφοῦ ἐντούτοις ἡ πράξις μᾶς διαψεύδει, ἀνάγκη πάσα νὰ δοθεῖ μιὰ ἐξήγησις, γιὰτὶ ἀλλοιῶς κιντυνεύει νὰ χρεωκοπήσει ἡ περίφημη Λογικὴ καὶ ὁ ρεαλισμὸς τῶν νέων θεωριῶν. Ἐδῶ οἱ Πουριτανοὶ κηρύττουν καθαρή ἀπ' τὸ μόλυσμα τῆς κάθε Πίστης, ἐδῶ οἱ Νέοι Λούθηροι μουντζαλιάζουν τοὺς τοίχους καὶ τὶς ἐσώτατες πρόσψεις τῶν ἐργαστηρίων τῆς ψυχῆς μας, σέρνουν φραγγέλιο καὶ διώκουν, εὐαγγελιζόμενοι τὴ ριζικὴ γατριὰ. Κι' ἐντούτοις ἡ Πράξις δὲν τοὺς δικαιώνει, ἢ πάντως δὲν τοὺς δικαιώνει τόσο, ὅσο τὸν Προφήτη τῆς Χίμαιρας, τοῦ Ἐμπαιγμένου, τοῦ Ἄτυχοῦς. Τὶ νὰ πιστέψουμε, καὶ δὲν εἶνε νὰ ἐκπλήσσει κανένας, ὅταν τὰ πλοῦσια δῶρα τῆς Πράξης εἶνε ὄξω ἀπὸ τὶς προσδοκίαις τοῦ Λόγου ; Ἐδῶ, ἡ συντριπτικὴ Λογικὴ συντρίβεται ἀπὸ τὸν Παραλογοῦ, καὶ ἀξιώνουν ἀπὸ μᾶς νὰ τὴν πρεσβέσουμε ; Ἐγώ, ποῦ γράφω τὰ παρόντα καί, φυσικὰ, τὰ πολυσκέπτομαι καὶ ἀποσχολεύομαι ἀπ' αὐτὰ, ματαίως καὶ ἄκαρπα ὁμως ἀναζητῶ τὸ νῆμα τῆς συνεχῆς τους στέν κόσμο τῆς Λογικῆς. Ἄν βρισκεται κάπου κάποιος παρόμοιο νῆμα, εἶνε στίς ἄλλες σφαῖρες, τὶς καταδικασμένες ἐντούτοις ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τῆς Πράξης, καὶ ποῦ ἀναγκάζομαι συμπερασματικὰ — καὶ δίκαια, σύμφωνα μὲ τοῦτο τὸν συνειρημὸ τὸν δικαιωμένο ἀπὸ τὴ Πράξιμα αὐτὸ τοῦτο — ν' ἀποκαλέσω κενόσοφους, καὶ ἄς ἔχω, μὲ τὸν τέτιο χαρακτηρισμὸ ν' ἀντικρύσω τὴν μὴνὶ δλόκληρων στρατιῶν, ἐκείνων ποῦ ἀντιμάχονται τοὺς σταυροφόρους.

Καὶ τὸ καταλαβαίνω καλά, ποῦ μπορεῖ νὰ προκληθεῖ μιὰ τέτοια μῆνις. Γιατὶ ἐπὶ τέλος, ἂν ἐπρέσθεβα τὰ δόγματα ἀπὸ τὴν μεταφυσικὴ μου ἢ τὴν λατρευτικὴ μου φύση ὀρμώμενος, ἢ ἄπλᾶ καὶ μόνον γιὰ τὰ κλλιλογικὰ τους ὠφελήματα, καθὼς ἔκανα τὸν καιρὸ ποῦ ἐκήρυχνε ὁ Οὐναμοῦνο τὰ παραπάνω εἰπωμένα, τότες ποῦ ἔγραφα στὸν «Λόγο» (τὶ εἰρωνεῖα ἐκφράσεως) γιὰ «τὸν γλυκὸ μου Don Ramon del Valle Inclan» καὶ γιὰ τὴν «Ἰσπανοπάθειά μου τὴν μεγίστη», θάρχταν φυσικὸ τὸ πρᾶγμα καὶ εὐκολοεξήγητο. Ἐρχομαι ἐν τούτοις σήμερα, μετὰ τὸν ροῦ εἴκοσι ὀλόκληρων χρονῶν, χρονῶν ὠρίμανσης καὶ συγκέντρωσης, καὶ διαπιστώνω τὴν τεράστιαν ἐπίδραση τὴν πρᾶξις, καὶ ἐπὶ τῶν μαζῶν, τῶν δογματικῶν ἐκείνων χιμαϊρῶν κατὰ τὸν τρόπο τὸν πιδ ἄδύκητο, μὲ ὠγκωμένες στάσεις καὶ ζυπήματα, μὲ ὄργανο τῆς ἀναγέννησης, μὲ ἀποτελέσματα ἔλο ζωηρότητα καὶ συγχρονισμὸ καὶ μὲ νοητικούς ὑποκινήτες καὶ δαδούχους τοὺς Προφῆτες τοῦ δόγματος καὶ τῆς Μεταφυσικῆς, τοὺς Σταυροφόρους τῆς Πίστης, στὴν Χίμαιρα, στὸ ἀνύπαρχτο Μνῆμα τοῦ Ἐλευεινοῦ Ἰππότη ! Κι' ἐγὼ μὲν σκόθω τὸ κεφάλι τὴν ἀναγνωρίζω κατόπι τούτου γόησσα καὶ κατεργάστρια τῶν θαυμαστῶν, ἀσύλληφτη στὴ Γνώση, παντοδύναμη καὶ μόνη Πηγὴ τῆς ἐνέργειας, σύμφωνα μὲ νόμο ἀκατάλυτο καὶ ἀναποκάλυφτο σὲ μᾶς ὀλοσχερῶς, μόνον τμηματικὰ ἀποκεκαλυμμένο καὶ μὲ ἐλλείψεις, σύμφωνα μὲ τὴν ἀναπηρία τῆς γνωστικῆς δύναμης τοῦ ἀτελοῦς ἀνθρώπου.

Πλὴν δὲν κατέχομαι ἀπὸ φανατισμοὺς οὐδὲ δαιμονίζομαι. Περιμένω μονάχα καὶ προκαλῶ νὰ μοῦ ἐξηγήσουν μὲ τὴ λογικὴ τους, οἱ πρεσβευτὲς τοῦ Λογικοῦ καὶ τῆς συνάρτησης καὶ τῆς ἐξέλιξης καὶ τοῦ ὕλισμοῦ στὴν ἱστορία, ὄχι πιά πῶς τὸ ἀντι-

κείμενο τῆς πίστεως μου εἶνε κενὸ καὶ χίμαιρα, γιὰτὶ τοῦτο τὸ κατέχω, καὶ τὸ διακηρύχων ὁ ἴδιος, ἀλλὰ τὸ πῶς καὶ μὲ ποιά λογικὴ συνάρτηση — ἐξὸν τῆ μεταφυσικῆν ἐξήγησις ποῦ ἐπίσης τὴν κατέχω — τέτια πνευματικὰ κηρύγματα φέρνουν τὴν ἐπανάστασις ἐξίσου ὠραία πρὸς τὰ γκρεμίσματα τῶν ἄλλων ἢ καὶ ὠραιότερα καὶ πῶς δὲν ἀγουνε στὸν μαρκαομὸ καὶ στὸν θάνατο, καθὼς ἡ λογικὴ ἐρμηνεύει, ἀλλὰ στὴν ἀναμόρφωσις καὶ στὴ ζωντανία. Ἐξήγησις καὶ ὀρμήνια ζητῶ ἀπὸ τῆ Λογικῆ στήρημένη ἀπάνω στὰ φαινόμενα καὶ στὰ πράγματα, ποῦ ὁ νοῦς μου, ὅσο καὶ ἂν τὸν στήνω ὄξω τοῦ κάθε ἀτομικοῦ μου ἐπηρεασμοῦ, κρηγεται ἐπίμονα νὰ μοῦ δώσει μὲ τρόπο πειστικό, ὄξω τῶν προσημάτων καὶ τῆς σοφιστείας, ποῦ εἶνε ἄκαιρα καὶ ἄπρεπα πράγματα.

Βγήκαμε στὴ δημόσιαν ἐμφάνισις συζητητές, δεινοὶ ἢ ἄσοφοι, μὲ τὸ «Σήμερα» γιὰ ἐμβλημα. Τοῦτος ὁ τίτλος μοῦ φέρνει στὸ νοῦ μίαν ἄλλη ρῆσις τοῦ ἴδιου ἐμψυχωτή, τοῦ Οὐναμοῦνο, ποῦ παιδεύομαι νὰ κατατάξω, λογικὰ, μὲ τὴ σειρά τῶν ἄλλων ρῆσεων ποῦ προανάφερα. Ἡ ρῆσις εἶνε ἡ ἐξῆς : No hay porvenir ; nunca hay porvenir. Esto que llaman porvenir es una de las más grandes mentiras. El verdadero porvenir es hoy. Qué será de nosotros mañana ? No hay mañana ! Que es de nosotros hoy, ahora ! Esta es la unica cuestion. Ὁ ἐστὶ : «Μέλλον δὲν ὑπάρχει. Ποτὲ δὲν ὑπάρχει μέλλον. Αὐτὸ ποῦ ἀποκαλοῦνε μέλλον εἶνε ἡ μεγαλύτερη ψευδολογία. Τὸ ἀληθινὸ μέλλον εἶνε τὸ σήμερα. Τὶ θ' ἀπογίνουμε αὔριο ; Δὲν ὑπάρχει αὔριο ! Τὶ εἶνε τότες τὸ σήμερα γιὰ μᾶς, αὐτὸ εἶνε τὸ μοναδικὸ ρώτημα ». Πῶς φύτρωσε καὶ ἀναθάρπη στὸ μυαλὸ τοῦ δυνατοῦ σοφοῦ ἐτούτη ἢ ρῆσις ἢ γιομάτη ρεαλισμὸ ; Ἐδῶ κατρηγεται ἡ χίμαιρα. Γιατὶ χίμαιρα εἶνε τὸ μέλλον, μιὰ σκιὰ ὀνειροῦ εἶνε τὸ μέλλον καὶ διπλὴ χίμαιρα, τόσο γιὰ τοὺς μεταφυσικούς, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς λογικευτές. Τὸ μέλλον γιὰ τοὺς δεύτερους εἶνε τὸ ἀναγκαῖο καὶ ἀναπόφευχτο συμπέρασμα τῆς λογικῆς τους. Ἀπάνω ἀπὸ τὸ συνειρημὸ τῶν σκέψεῶν τους, ποῦ λογίζονται γιὰ παντοδύναμες, βγαίνουν τὰ φτερά τοῦ μέλλοντος, σὰν τὶς ἀρχαῖες Πυθίαις. Τίποτα δὲν περναλλᾶζει. Καὶ δὲν εἶνε οἰχρότερο κατάντημα ἀπὸ τοὺς λογικευτές, ποῦ βλέπουν ἔνα ἔνα ὄλα τὰ συμπεράσματα τους νὰ βγαίνουνε λαθιασμένα. Τότες σοῦ λένε, ποῦ θὰ βγαίνουνε σωστά, ἀλλὰ ἐμεσολάθησε ὁ τάδε ἀπρόβλεπτος παράγοντας καὶ τινάτρεψε. Τότες, κύριε λογικευτὴ ἢ σύντροφε ἀλάθητε, γιὰτὶ νὰ μὴν προβλέψεις τ' ἀπρόβλεπτα καὶ νὰ μολογήσεις ποῦ σοῦ ξεφεύγει τὸ μέλλον καὶ πῶς μόνον τὸ σήμερα διαθέτεις ; Τότες, πῶς ἐλέω τῆς λογικῆς σου τῆς ἀνάπηρης θυσιάσεις ἀνθρώπους καὶ συμφέροντα καὶ ἀρχὲς καὶ ὕστερα μεταχειρίζεσαι τὴ λογικὴ σου γιὰ νὰ δικαιώσεις τὰ λάθη, ποῦ ἀπὸ τὴ φύση σου τὴν ἀνάπηρη θάταν ἐν τούτοις λογικὸ νὰ προσδοκᾷ καὶ νὰ ὑπολογίζεις ; Θάταν τὸ ἄλφα τῆς λογικῆς ἐτούτο καὶ δὲν τῶκαμες.

Λέγω λοιπὸν τώρα πῶς στὴ ρεαλιστικὴ τούτη ρῆσις τοῦ Οὐναμοῦνο δὲν βρισκω λογικὴ συνάρτηση μὲ τὶς ἄλλες ρῆσεις του. Καὶ πάλι καταφεύγω στίς λύσεις τοῦ ἄλλου κόσμου. Λογίζομαι τὸν ἀπαρχαιωμένο ἐκεῖνο λόγος : εἶνε τάχα τόσο ἀσυγχρόνιστο τὸ ρητὸ τοῦ πάτερ ἡμῶν, ἐκεῖ ποῦ λέει, τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον ; καὶ εἶνε τάχα μονάχα ἀμεμνησία καὶ ἐπανάπαυση στὴ θεία πρόνοια τὸ αἷτιο τῆς ρῆσεως, ἢ μήπως εἶνε ἡ καθύστερη ἀλήθεια ποῦ τὸ σήμερα μονάχα κυριαρχεῖ στὴ ζωᾶ πλάση μας, ἐτούτο μόνον πᾶλλεται ἀπὸ ζωὴ καὶ τ' ἄλλα μένουσι εἰκόνες, ὀνειράτα, σκιᾶς καὶ φάσματα ;

Δὲν ἀπελπίζομαι, ἂν στοχάζομαι καὶ συρράπτω στοχασμοὺς συγκρουόμενους καὶ ἀγωνιώδεις. Ὅλα μας εἶνε πρόβλημα, καὶ προβληματικὲς καὶ ἀγωνιώδεις ἄμα εἶνε οἱ σκέψεις μας, τότες εἶνε εἰλικρινεῖς. Δὲν εἶνε τοῦ ταλαίπωρου ἀλλὰ καὶ πολυδύναμου ἀνθρώπου προσιδιάζον γνώρισμα ἡ ἀπόλυτη κατάφασις καὶ ἀλάθητη δεβαιότητα. Ἐνῶ, μὲ γνώμονα τὴν ἀναπηρία καὶ μὲ συνειδησὴ τῆς, πολλὰ καὶ μεγάλα ἀπεργάζεται ὁ τίμιος καὶ εἰλικρινὴς Ἐργάτης καὶ τὸν Ἐργοδότη του ἱκανο-

ποιεί, αντίθετα στα κελεύσματα της ανθρώπινης διδασκαλίας του προλεταριάτου!

Για ταύτα ελα συμπεραίνω, πώς, αν εργαζομαστε για άναστήλωση του «Δονκιχωτισμού», για απόδοση στον κόσμο της αλήθειας που κρύβει, δέν θάνε και τόσο άστοχη εργασία. Καί αν η Ελλάδα και Ισπανία, δλικά, άποτελοϋνε δυο ισόρροπα πέρατα ένοϋ πελώριου Ζυγοϋ και αν ελη ή φωτεινή Μεσόγειο όριζεται άπό τά δυο ταύτα πέρατα, ίσως δέν εινε άστοχο, τό ένα πέρας νά έρευνά πώς διάγει και πώς εξέλισσεται τό άλλο και ποιά έλατήρια του παράγουν, όσοδήποτε άπροσδόκητα, τά σημερινά του έξελιχτικά άποτελέσματα. "Αν έμεις έδώ ζοϋμε στην έφαρμογήν άκόμη του παρεξηγημένου δονκιχωτισμοϋ, ίσως εκείνοι άποκαλύψαν και λυτρώσαν τό Μνημείο του Ίπότη τους και τό σέβονται τώρα και τό λατρεύουν.

Όλη ή σειρά των παραπάνω λογισμών όφείλεται σε μιá διáλεξη πούγινε τίς περασμένες μέρες στην αρχαιολογική Έταιρεία άπό τον Ισπανό λόγιο Don Romero Radigales για τον Κιχώτο. Χωρίς αύτή την όμιλία, δέν θά σκεφτώμουν ταύτα τά προβλήματα. Για τοϋτο χρωστώ νά κάμω μνεία του γεγονότος.

Τ. Κ. ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ

Ο ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

ΚΑΙ ΤΟ ΑΙΣΘΗΜΑ ΤΗΣ ΑΠΟΔΗΜΙΑΣ

Είναι μ' ένα αίσθημα εϋγνωμοσύνης που αντικρύζω τή λευκότητα του χαρτιού, προκειμένου νά γράψω μερικές σκέψεις μου—όστερα άπό δώδεκα σχεδόν χρόνια—για τον ποιητή των «Spleen» και των «Νοσταλγιών», που όπηρξε για τή νεότητά μας, τή φλογερή εκείνη νεότητα του 1920-23, ό ποιητής που μάς έδόνθησε, που άνοιξε νέες προοπτικές και μάς έδωσε νέες δυνατότητες συγχινήσεων.

Η ποίηση του Ουράνη ήλθε σαν κάτι που τό περιμέναμε ήλθε για νά πληρώση τό κενόν, που είχε άφίσει στη νεαρή ψυχή μας ή μηδαμινότητα μιáς «πνευματικής κίνησης» οϋσιαστικά άνυπαρκτης για μάς, άφοϋ με όλη τή θέρμη των δέκα όχτώ μας χρόνων τήν είχαμε άρνηθεί, γιατί δέν άπαντούσε ούτε στις ψυχικές ούτε στις πνευματικές μας άνάγκες.

Τά χρόνια που ή ποίησή μας παράδερνε μεταξϋ τής φουστάνέλλας και μιáς άνούσιας έμμετρης και φτηνής «φιλοσοφίας» άκούσθηκε ένας γνήσιος λυρικός τόνος, που άνέβαινε άπό μιá τυραννισμένη αισθαντικότητα, ένας τόνος, του όποιου ή ειλικρίνεια και ή ποιότητα συγκίνησαν μιá συντροφιά νεαρών πουλιών, που άνοίγαμε μόλις τά τρυφερά φτερά μας, με όλον τον ένθουσιασμό και όλον τον παλμό μιáς ιδιοσυγκρασίας ζωντανής, διψασμένης για νέους δρόμους.

Έκτοτε ή ένθουσιώδης συντροφιά διαλύθηκε. "Άλλους, όπως και τον όποφαινόμενο, τους έγκατέλειψαν οι Μούσες, άλλοι άλλάξαν δρόμους και ή ζωή μās έσκόρπισε. "Εκείνοι, που επήγαμε στη Δύση, άναζητώντας τή Ζωή και μιá βαθύτερη δικαιολογία της, βρήκαμε κι' άλλους δασκάλους, παλαίψαμε με τό αυτό μας, νέα προβλήματα έτυράννισαν τό πνεϋμα μας και νέα αίσθήματα επλήγωσαν τήν ψυχή μας. "Αλλά έρχομαι έδώ νά τό είπω, όστερα άπό δώδεκα και πλέον χρόνια, ότι, όποιαδήποτε γνώμη κι' αν έχουμε έκτοτε διαμορφώσει ό καθένας χωριστά για τό έργο του, ότι τό πρώτο σημείο τής εκκίνησης—τή χρυσή και μαύρη παντιέρα—στη μεγάλη περιπέτεια, μάς τό έδωσε ό Ουράνης. "Ο λυρικός άλλως τε αυτός τόνος, ό νέος τότε στην έλληνική ποίηση είχε εϋρύτατη άπήχηση και στην κατοπινή μας γενεά, θά μπορούσα δέ νά παρατάξω σειρά όνομάτων νέων και νεοτάτων που έμμεσα ή άμεσα, άρνητικά ή θετικά, είχαν τήν επίδραση του έργου του Ουράνη, αν ό σκοπός του άρθρου μου αυτού δέν ήταν άλλος.

Ο W. Pater βγάζοντας ανάγλυφη την ουσία της Ποίησης του Wordsworth και την πραγματική της ποιότητα, μάς έδωσε την ασφαλέστερη μέθοδο να βρίσκουμε την ουσία και την αξία κάθε καλλιτεχνικής δημιουργίας. Έχοντας αυτό υπ' όψει και ύστερα από μακρόχρονη παρακολούθηση και μελέτη του ζυρτανικού έργου—από τα «Spleen» δια μέσου των «Νοσταλγιών» ως το «Sol y Sombra»—του τόσο στενά συνδεδεμένου με τη δραματική ψυχική ζωή του ποιητού, διεκρίνα καθαρά την ουσιαστική γραμμή της ποιητικής του αξίας. Είναι ένας βασικός πεσιμισμός και μία απόλυτη πλήξη, συνοδευμένη, κατά μία συνέπεια, από ένα βαθύτατο αίσθημα φυγής.

Έδω είναι αναγκαία μία παρατήρηση: ήταν η μεγαλύτερη παρεξήγηση να πούν τον Ουράνη έναν «κοσμικό μπλαζέ», έναν κουρασμένο «πού μάς δίνει την πλήξη του σε δεκαπεντασουλιάβους». Υπήρξε η μεγαλύτερη παρεξήγηση, από άφέλεια ή κακή πίστη, και εκείνων που έστήριξαν εκεί άπάνω τον έπαινο τους και εκείνων που τον άρνήθηκαν.

Η πλήξη του ποιητού των «Spleen» και των «Νοσταλγιών» είναι η απόλυτη εκείνη πλήξη του ανθρώπου που έχει βαθύτατα το τραγικό αίσθημα της ζωής. Είναι η πλήξη που δεν έχει άλλη αίτια από την ίδια τη ζωή, όταν συλληφθεί στο βάθος της και στην πραγματική της έννοια. Είναι η πλήξη για την οποία η Marie Lénetu έγραψε ότι «δεν είναι απάθεια, άλλ' άνησυχία». Την πλήξη αυτήν ο Valéry έχει άριστοτεχνικά καθορίσει: «Η ζωή μαυρίζει στην έπαφή της πραγματικότητας, όπως το άμφίβολο μανιτάρι στην έπαφή του νερού, όταν συνθλίβεται. Κι' έτσι γεννιέται η πλήξη του ζήν, όχι μία περαστική πλήξη· όχι η πλήξη από κούραση ή η πλήξη της οποίας βλέπουμε το σπέρμα, ούτε η πλήξη της οποίας ξέρουμε τα όρια· αλλά η τέλεια εκείνη πλήξη, η καθάρια πλήξη, η πλήξη που δεν έχει την άτυχία ή την άρρωστια για αίτια—η πλήξη τέλος εκείνη που δεν έχει άλλη ουσία από την ίδια τη ζωή και άλλη αίτια από την εξουδένωση του ζώντος. Αυτή η απόλυτη πλήξη είναι η ίδια η ζωή, λόγουμνη, όταν τη βλέπουμε καθαρά». Είναι η πλήξη που έρχεται· όχι ύστερα από τη ζωή, αλλά σύγχρονα μ' αυτήν και στην πρώτη της αντιμετώπιση. Είναι ακόμα συνέπεια μιας άδυνάμει ισχυρής φαντασίας που μεγαλώνει δυσανάλογα και άμορφαίνει ετι· επιθυμεί ν' άποκτήσει για να πληγωθεί και να κουραστεί άμέσως, μόλις το άντικείμενο της σφοδρής επιθυμίας της άποκτηθεί.

Και είναι η θαθεία πλήξη των χωρίς πίστη ανθρώπων που, λέει ο Rops' «gardent leurs yeux atrocement ouverts». Είναι, τέλος, η άγωνιώδης άναζήτηση του Άπολύτου. Που δεν πρόκειται να βρεθεί ποτέ. Γι' αυτό και ο Ουράνης δεν προσκολλήθηκε ποτέ σε μία ποιητική μανιέρα, που θα μπορούσε ν' άναπτύξει, να καλλιερήσει και ν' αυτοευχαριστιέται. Από τα Spleen ως τη σημερινή του παραγωγή, σ' ένα χρονικό διάστημα είκοσι πέντε άπάνω κάτω χρόνων, μπορούμε να ξεχωρίσουμε σε τέσσερις περιόδους, το έργο του Ουράνη, που άντιπροσωπεύουν τέσσερις διαφορετικές παραλλαγές, τέσσερις μορφές, προερχόμενες από την ίδια βασική πλήξη— όπως ένας τετράφυλλος καθρέφτης, που καθρεφτίζει την ίδια ψυχή.

Ήδη, από το πρώτο ποίημα των Spleen, ο νεώτατος άκόμα, μόλις είκοσι έτών, Ουράνης, που δεν έχει και δεν μπορεί νάχει κανένα παράπονο και καμιά κούραση από τη ζωή του, μάς λέει εν τούτοις ότι η «Στενοχώρησα, άλήτισσα των άνθρώπινων Κόσμων», έστησε την τέντα της στην ψυχή του:

Και μένει όνειρευόμενη κι' άκίνητη σά Σφιγγα,
κοιτάζοντας την έκταση των άμμων και του πένθους,
σπαρμένη από τα κόκκαλα των σάπιων όνειρών μου—
καραβανιών που χάθηκαν μιάν Όαση ζητώντας.

Αυτήν την συνύπαρξη της βασικής και άπόλυτης πλήξης μαζί με την άναζήτηση ή την άναμονή του κάτι· Άλλου την βρίσκουμε σε άπειρα ποιήματα του Ουράνη— και είναι άκριβώς χαρακτηριστική της τραγικής ψυχασύνθεσής του. Αυτήν την άαση, την Όαση του Άπολύτου άναζητεί ο ποιητής μάταια μες στον κόσμο. Ο πόνος, που παράγεται άπ' αυτή τη σύγκρουση είναι όξύς, όπως κάθε αίσθημα στην πρώτη μας νεότητα. Δεν έχει και ούτε θέλει καμιά, παρηγορία, άφίνει τον πόνο του να τον ξεσχιζει, χωρίς αντίδραση:

Για μία νυχτιά άς ξεχάσουμε τον πόνο τον κρυφό
που ως βρύση στάζει μέσα μας της άγωνίας τις στάλες. . .

η

Μοιάζει η ζωή μου δάκερη μιά νύχτα βροχερή
που άργοπερνάει και χάνεται βουθή σά λιτανεία

η

Το κενόν όλο του άπειρου στην ψυχή μου το έχω
κι' ούτε Έσθ κι' ούτε ο πόνος μου δεν μπορούν να το φράξουν·
είμαι κάτι σαν κύμα μες σ' άπέραντο πέλαγος
που ποτέ δεν του γράφτηκε σ' άκρογιάλι να φτάσει.

Σ' αυτό το άκρογιάλι της ήρεμης ένατένισης της ζωής δεν έφτασε κι' ούτε θα φτάσει ποτέ ο Ουράνης. Προσπάθησε σε «κλίνες όργων» νάβρει τη λήθη, άλλ' η πλήξη τον συνώδευε παντού:

Χλωμή η ψυχή μου κι' άρρωστη ταξίδευε μαζί μου. . .

Και η έπαφή με τη χυδαία πραγματικότητα τον πληγώνει πάντα. Αυτή η σύγκρουση όνειρου και πραγματικότητας πέρνει βλη της την παραστατικότητα στους άκόλουθους στίχους των Spleen:

Σε είχα ιδεί τόσον όμορφη, μέσα στη νύχτα, όπως
άπό το φως το άμφίβολο, το φεγγάρι που χύνει,
τά έρείπια τ' άθλια θρυλικά μάς φαντάζουν·
κι' ήρθες μόνη σου, σά λυπόψυχη χειμωνιάτικου ήλιου άχτίδα,
έναν κόσμο μυστήριου κι' όμορφιάς να γυμνώσεις.
Ω, άς μή σ' έβλεπα πάλι. . .

Και η πλήξη του είναι όλοκληρωτική:

Τη βάρκα της ψυχής μου μιά φορά δοκίμασα
άπάνω άπ' τα νερά να ταξιδέψω, πέρνοντας
τά δυο κουτιά: του πόθου και του όνειρου·
μά τα κουτιά πιαστήκανε στο βόρβορο
κι' έμεινα εκεί κοιτάζοντας μονότονα
τη βάρκα πάνω άπ' τα νερά να ταλαντεύεται.

Τα «Spleen» είναι μία δραματική κραυγή μιας νέας πληγωμένης ψυχής. Άλλ' ο τόνος αυτός δεν κράτησε πολύ. Ύστερα από μία έκρηξη δακρύων ο πόνος μας μαλακώνει, χωρίς βέβαια να παύει να υπάρχει σ' όλο του το βάθος. Η όξύτητα

μόνο περνάει. 'Ο ποιητής συγκεντρώνεται στον εαυτό του. Δεν είναι πιά κραυγή οι στίχοι του, αλλά ψίθυρος συντετριμμένου, που ξέρε: πλέον το μάταιο των θακρύνων, ξέρε: ότι η πραγματικότητα είναι: σκληρά ή ίδια και δεν αλλάζει:

Μοιάζω τούς γέρους ναυτικούς με τις ρυτιδωμένες και τις σφιγγώδεις τις μορφές που είδα στην 'Ολλανδία, παράμερα στών λιμανιών τούς φάρους καθισμένους να βλέπουν ακίνητα να φεύγουν τα πλοία. Τά μάτια τους, που ανάμνησες κρατούσαν ναυαγίων, λαχταριστά, νοσταλγικά τα παρακολουθούσαν. . .

Αφίεται στη νοσταλγία του παρελθόντος:

Γυναίκες που σάς είδα σ' ένα τραίνο. . .

Θυμάται σδυσμένους έρωτες, προσφιλείς στιγμές, στιγμές που έχουν χαθεί για πάντα:

Δεν πέθανες. Στην κάμαρα ακόμα τ' άρωμα σου εινε χυμένο ως τώρα δά να βγήκες. . . και δεν εινε ο άνεμος, μά είσαι σύ την πόρτα που μισανόιγες για να μπής τις ώρες που βραδυάζει. Δεν πέθανες. Είσαι παντού και είσαι μέσα σ' όλα στών ρόδων το ξεφύλλισμα, στο στεναγμό του αγέρα, στα νέφη που ροδίζοντε όταν πεθαίνει η μέρα. . .

'Αλλ' αν αφίεται σ' αυτή τη νοσταλγία, δεν είναι για την αγάπη αυτών των στιγμών ή γιατί τις νοσταλγεί με δύναμη (πολλές φορές, όπως ο ίδιος μάς λέγει, έχει τη νοσταλγία «πραγμάτων που δε ζήσαν»), αλλά γιατί έτσι δημιουργεί μια προέκταση, έναν άλλον κόσμο, εξωραϊσμένον κλπως από το πέραςμα του χρόνου και που του επιτρέπει να φεύγει: από το παρόν και την απτή πραγματικότητα. 'Η πλήξη και η μόνωση—σ' έναν κόσμο ξένο από την ψυχική του υπόσταση—και η μάταιη αναζήτηση βρίσκονται πάντα στο βάθος:

Σά νύχτα αγρόπνιας πένθιμη κι' ατέλειωτη, σά νύχτα γεμάτη από μυστήριο και σιωπή ή ζωή μου. 'Αμίλητοι και σκεπτικοί στην τρομαρή ήσυχία τί, που δεν έρχεται, νάρθει προζόμενου, ψυχή μου. . .

'Ο τόπος αυτός κυριαρχεί στις «Νοσταλγίες», που αποτελούν το δεύτερο σταθμό της ποίησης του Ουράνη.

Για μία στιγμή προσπαθεί απεγνωσμένα—και η προσπάθεια αυτή καθ' εαυτήν και ανεξαρτήτως της ποιητικής αξίας της πραγματοποίησης έχει κάτι το τραγικό—ν' απαλλαγεί από αυτήν την πλήξη που κάθεται «σά βραχνάς στην ψυχή του». Νομίζει πως βρίσκει στιγμές χαράς. Την μικρή αυτή περίοδο την αποτελούν μερικά ποιήματα δημοσιευμένα, μετά τις «Νοσταλγίες», στα περιοδικά «Νέα Ζωή» της 'Αλεξάνδρειας και «Μοῦσα» και κυρίως το μεγάλο ποίημα «'Ανοιξη».

Πρωτ.—Και καθώς ανοίξα διάπλατα στην ημέρα ξέφανα το παράθυρο και στάθηκα ὀρθός, 'Ανοιξη, μπήκες μέσα μου, μαζύ με τόν αγέρα,

τις μυρωδιές, τὰ χρώματα και τὸ ἱλαρὸ τὸ φῶς. . . 'Ακουσα μέσα μου λαὸ πουλιὰ νὰ τραγουδᾶνε κ' εινε πλατάκι που θροῖ στην αὔρα η ψυχῆ μου. . .

'Η προσπάθεια αυτή ήταν μάταιη. Αυτός ο ξεφανός και λαμπρός ήλιος της 'Ανοιξης μάς φάνεται πως δεν φώτισε παρά γυμνά δέντρα και νεκρά φύλλα. Γρήγορα είδε ο Ουράνης ότι δεν μπορούσε να εινε ο ποιητής της χαράς της ζωής, γιατί δεν την αισθάνεται. Γιατί αυτό προϋποθέτει το άραγμα στο περίφημο 'Ακρογιάλι, η σ' ένα ακρογιάλι, όπου δεν πρόκειται ποτέ ν' άράξει η ψυχή του. 'Ηταν κάτι σαν ένα πληγωμένο πουλί που προσπαθεί ν' ανοίξει τὰ φτερά του για να πετάξει πάλι: στον μεγάλο άερα, αλλά πέφτει πιο βαρύ και συντετριμμένο στη γή.

Αυτή εινε η μοίρα του ανήσυχου, που διερωτάται, σε τελευταία ανάλυση: γιατί ζή. Και όταν μέσα μας θεθεί το ερώτημα αυτό δεν υπάρχουν πολλές απαντήσεις. 'Ο Jacques Riviere τις περιώρισε σε δύο: «πίστη στο Θεό ή αυτοκτονία», ο Drieu, πιο ανθρώπινος, έδωσε τη λύση «άστοποίηση (embougeoisement) ή αυτοκτονία». 'Υπάρχει ίσως και η Τέχνη, αλλά τότε μόνον όταν πιστέψεις απόλυτα σ' αυτήν. 'Ο Ουράνης κατέφυγε ένστικτα σε μιάν άλλη λύση, που βέβαια δεν αποτελεί ριζικήν αλλά μόνο μερική λύση του προβλήματος. Εινε το ταξίδι. Εινε η φυγή της καθημερινής πραγματικότητας, με την οποια οὐδέποτε ο ποιητής μπόρεσε να συνθηκολογήσει. Το αίσθημα αυτό της αποδημίας που βρίσκεται διόχυτο, άλλ' όχι ανάγλυφο σε όλο το έργο του Ουράνη, κρυσταλλοποιείται στην τελευταία του εξέλιξη, σε μια σειρά ανέκδοτων ακόμα ποιημάτων και στις ταξιδιωτικές του έντυπώσεις: Το ταξίδι στην πρόζα και η ζήτηση της πραγματικότητας με σύγχρονη δημιουργία ενός κόσμου ονειρού και διαρκούς νοσταλγίας του 'Απολύτου, στην ποίηση. 'Οπως έως τώρα και η τελευταία αυτή εξέλιξη του δεν έχει τίποτα το στατικό και η κρυσταλλοποίησή της ανάγεται καθαρά στη λογοτεχνική της φόρμα, στην έκφραση και όχι στην έσωτερικώτατη ύπόστασή της, που μένει πάντα ταραχώδης και ανήσυχη.

Το ταξίδι: για τον Ουράνη δεν εινε διασκέδαση. Δεν εινε αίσθητική ανάγκη χρώματος. Δεν γίνεται για γνώση της ιστορίας και των έθιμων των τόπων, που επισκέπτεται. Δεν εινε καν το ταξίδι για το ταξίδι. Το ταξίδι εινε για τον Ουράνη μια βαθύτατη ψυχική ανάγκη και η μόνη αναπομένουσα και αναπότρεπτη λύση του ψυχικού του προβλήματος. Εινε η αγωνιώδης φυγή της πραγματικότητας.

Διαδίζοντας το Sol y Sombra, φεύγουμε με τον ποιητή σ' ένα μαγικό ταξίδι: έξω της καθημερινής ζωής. Παρ' όλο το ρεαλιστικό τόνο, που θά νόμιζε κανείς πως κυριαρχεί σ' αυτό το βιβλίο, υπάρχει μέσα μιάν έντελώς δική του ποιητική έρμηνεία της 'Ισπανίας, της ψυχής της και του χρώματός της, που αποτελεί το κυριώτερο χαρακτηριστικό του έργου αυτού: Εινε η όξυτητα εκείνου του πάθος που βασιλεύει στην 'Ισπανική ψυχή από τη γυμνή και δραματική Καστίλλια ως τη γλυκεία και θερμήν 'Ανδαλουσία, ως την άθισμένη Σεβίλλια. 'Η έρμηνεία αυτή εινε συγχρόνως και δημιουργία ενός ποιητικού κόσμου, τον οποίον έζησε ταξιδεύοντας ο Ουράνης.

Προσπάθησα στο σύντομο αυτό άρθρο να δώσω την ουσία της ποίησης του Ουράνη και την πραγματική έσωτερική της αξία. 'Ο Ουράνης στους στίχους του η στην πρόζα του εινε βαθύτατα και μοναδικά ποιητής, τόσο στη σύλληψη του κόσμου όσο και στην αντιμετώπιση της ζωής και των προβλημάτων της. Θεωρώ χαρακτηριστικό να τονίσω ότι και η στάση, που πήρε άπέναντι στο κοινωνικό πρόβλημα εινε στάση καθαρά ποιητική. Αυτός ο ιδεώδης κόσμος, που ζητάει ο Ουρά-

νης είνε ή ἀπολύτρωση ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς πραγματικότητας, είνε ή αἰωνία καί ἀγ-
νωδῆς ἀναζήτηση τοῦ Ἀπόλυτου, τῆς ποιητικῆς του ὑπόστασης. Καί ή βλῆ ποιητι-
κή του ὑπόσταση είνε βαθύτατα συνδεδεμένη με τὸ δράμα τῆς ψυχῆς του, μιᾶς
ψυχῆς τόσο εὐαίσθητης, τόσο πλούσιας σὲ συγκινήσεις καί λεπτές ἀναπάλσεις.

Γι' αὐτὸ ἐρχομαί τώρα ἐδῶ νὰ ξαναθυμίσω στὸν φίλιτο ποιητῆ δ,τι τοῦ εἶχα
εἰπεῖ πρὶν χρόνια, ἓνα μακρυνὸ φθινοπωρινὸ βράδυ ἐξω ἀπὸ τὸν κήπο τοῦ Λουξεμ-
βούργου. Νὰ τοῦ πῶ δτι ἂν ἀποφάσιζε νὰ γράφει τὸ λυρικό ἡμερολόγιο τῆς ἐσωτε-
ρικῆς του ζωῆς, θὰ μᾶς ἔδινε ἓναν ἀπὸ τοὺς πιδ βαθεῖς ἐσωτερικοὺς μονόλογους, ἓνα
ἀπὸ τὰ ὠραιότερα βιβλία ποὺ ἔχουν γραφεῖ πάνω στὸ δράμα μιᾶς ποιητικῆς καί
δίχως πίστη ψυχῆς.

Π. Ν. ΚΑΡΑΒΙΑΣ

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΗΧΗΡΑ ΠΑΡΟΜΟΙΑ

Ἦταν ἓνα ὁμορφο πρῶτὸ τοῦ περασμένου Ὀχτώβρη... Τὸ ἐλκυστικό ταξεῖδι
στὴν Ἰσπανία εἶχε τελειώσει. Ἐνα ἄρθρο, «Στὴν καρδιά τῆς κρίσης», γιὰ μυστηρι-
ώδεις λόγους περιμένει ἀκόμα τὴ συνέχειά του στὶς σελίδες τῆς καλῆς «Ἰδέας» ποὺ
ὡς τόσον, ὁ κ. Οὐναμοῦνο—αὐθεντικώτατο—τὴν ἔχει πάντοτε κάτω ἀπ' τὸ προσκε-
φάλι του. Ὁ Χιτλερισμὸς στὴ Γερμανία προχωροῦσε, οἱ ἀναγνώστες τὶς «Ἰδέας»
λιγότευαν καί τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων—τὶ κρῖμα!— ἦταν ἐξω ἀπ' τὰ πράμα-
τα. Ἐπρεπε, λοιπόν, κάτι νὰ γίνει! Κἀτι περισσότερο ἀπ' τὸν συγκινητικὸν ἐκείνον
ἔρανο γιὰ τὸ Γυμνασιάρχῃ τῆς Ἀμαλιάδας καί... τὸ «Μιά νύχτα, μιὰ ζωή». Καί ὁ
ἀνεκδιήγητος κ. Σπύρος Μελάς ἀναψε ἀκόμη μιὰν ἀπὸ τὶς συνηθισμένες του τρακα-
τροῦκες—ἀπὸ κείνες ποὺ δὲ γυρίζει κανεὶς πιδ νὰ τὶς κοιτάξει γιατί... τὶς ἐγνωρίσα-
με. Θὰ ἐπαναστατήσουμε, νὰ ἐπαναστατήσουμε, ἐπαναστατήσαμε κιόλας! Τὸ ἀπαραί-
τητο σεκόντο τὸ κράτησε, ὅσο μποροῦσε πιδ καλλίφωνα ὁ κ. Γεῶργος Θεοτοκᾶς,
πού, μὰ τὴν ἀλήθεια, εἶχε βρεθεῖ—καί με τὸ δίκιο του—σὲ ἀμηχανία ἂν ὁ Χιτλε-
ρισμὸς ἦταν ἓνα ἐθνοσωτήριο κίνημα ποὺ ξαναγύριζε τὰ αἶματα τῆς νωθρῆς καί τεμ-
πέλικης ἀνθρωπότητας ἡ... ἓνα κίνημα βίας ποὺ δὲ χωράει στὰ πλαίσια τοῦ «ἐλεύ-
θερου πνεύματος».

Εἶχε ὀσφρανθεῖ, ὁ διαπρεπέστατος χρονογράφος, δτι ὑπάρχει μιὰ διάχυτη
ροπή πρὸς ἐπανάσταση, ἰδίως στοὺς νέους, μὰ τοὺς ἔλειπεν ή κατεύθυνση, τὸ σύν-
θημα ποὺ θὰ τοὺς συγκέντρωνε καί θὰ τοὺς καθόριζε τὴν πορεία τους. Ἐπρεπε νὰ
εἶνε ἓνα σύνθημα φανταχτερό, νιόκοπο, ἀσυνήθιστο, πρὸ πάντων... ντόπιο καί ὅσο τὸ
δυνατὸ πιδ ἀκαθόριστο, γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο. Καί σὰ γνήσιος «ἐκ γενετῆς» χρονο-
γράφος, ὁ κ. Μελάς, ξεκίνησε γιὰ νὰ βρεῖ... τὴ λέξη. Σ' εἶλη τους τὴ ζωὴ δὲν κά-
νουν οἱ πνευματικοὶ αὐτοὶ σαλτιμπάγκοι παρ' αὐτὴ τὴ δουλειά: κυνηγοῦνε τὴ λέξη,
ὡς ποὺ στὸ τέλος τὴ βρίσκουν καί κερδίζουν τὸ ψωμί τους καί... μιὰ θέση στὴν ἀντά-
ξιά τους Ἀκαδημία. Πῶς ὄχι καί τώρα; Θὰ κάνουμε, λοιπόν, τὴν ἐπανάσταση τοῦ...
Δημοτικισμοῦ! Ἐμπρός, οἱ νέοι, κάτω ἀπ' τὴ σημαία του! Μὰ ἔχει ὁ καιρὸς γυρί-
σμετα... Ἡ ζωὴ εἶνε ἀχάριστη καί ἀντὶ νὰ σπεύσουν οἱ νέοι κάτω ἀπ' τὴ σημαία
τῆς ἐπανάστασης τοῦ Δημοτικισμοῦ, ἀπομκκρύνθηκε— ὅπως λένε τοῦλάχιστον—ὁ κ.
χρονογράφος ἀπ' τὸ περιοδικὸ ποὺ στὶς σελίδες του εἶχε κηρύξει τὴν ἐπανάσταση!

Οἱ τρακατροῦκες τοῦ κ. Μελά, λίγο μᾶς ἐνδιαφέρουν. Ἄλλωστε ή ἐπανάσταση

του Δημοτικισμού κοιμάται σήμερα σε πουπουλένια μαξιλάρια και αρκεί να ξέβρει κανείς το υποκείμενο— επαναστάτη για να... όσφρανθεί το αντικείμενο— επανάσταση. Μας ενδιαφέρει όμως η έννοια του Δημοτικισμού, που είναι ίερη για όλους εμάς που την υπερετήσαμε. Κι' επειδή το κήρυγμα της «Ίδεας» μάς το ξανάφερε στο νου το κήρυγμα της «Εστίας» για την ανάγκη επιστροφής «σ' ένα νέο 1909» (και τα δυο αυτά κήρυγματα μοιάζουν σε δυο σταλαγματιές νερό), επειδή ακόμα ο καλός κ. Θεοτοκάς μας διαβεβαιώνει ότι ήρθε «καιρός του ποιήσαι», αξίζει να ριξουμε μια ματιά: ποιες δυνατότητες υπάρχουν σήμερα μέσα στο Δημοτικισμό, μα πρὸ πάντων ποιά περιεχόμενο σκεπάζουν με το φόρεμα του Δημοτικισμού οι κήρυκες της «Ίδεας».

Δὲν υπάρχει ἀμφιβολία ότι τὴ Δημοτικιστικὴ κίνηση, ἂν τὴν κοιτάξουμε ιστορικά, θὰ διαπιστώσουμε ὅτι δὲν εἶχε μόνον ἓνα στενὸ γλωσσικὸ περιεχόμενο. Μὰ θὰ ξεγελιόμαστε κατὰ τρόπον ἀξιοδίκυτο γιὰ διανοούμενους ἂν δὲν εἶμαστε σὲ θέση νὰ ξεδιαλύνουμε ὅτι οἱ μορφές καὶ τὸ περιεχόμενο πού κατὰ καιροὺς πεῖρε τὸ αἶτημα τοῦ Δημοτικισμοῦ, δὲν ἦταν πάντοτε παράγωγο τῆς ἀρχικῆς του οὐσίας. Τὸ βασικὸ αἶτημα στάθηκε πάντοτε ὁ ξαναγυρισμὸς στὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ τὸ ἐποικοδόμημα πού στηρίχθηκε πάνω στὸ θεμέλιο αὐτὸ καὶ πῆρε γενικά, ἐπισηδῆποτε, τὴ φέρμα τῆς Δημοτικιστικῆς κίνησης, ἦταν μεταβλητὸ κατὰ καιροὺς καὶ κάτω ἀπ' αὐτὸ στεγάστηκαν διαφορώτατες καὶ ἔχι σπάνια συγκρουόμενες ἔννοιες. Ὅταν ὁ Δημοτικισμὸς πῆγαινε ν' ἀπλωθεῖ, ἀποκοτούσε μιὰ ρευστότητα καὶ προσαρμόζονταν σὲ διάφορες φέρμες καὶ τόσο μάλιστα, πού φτάσαμε καμμιά φορὰ νὰ βλέπουμε ἀνθρώπους πού ἐκλήθησαν ἀπ' τὸ Δημοτικισμὸ νὰ νοιάζονται πιάτο γιὰ τὸ ἐποικοδόμημα παρὰ γιὰ τὸ βασικὸ γλωσσικὸ θεμέλιο. Ὅσο γιὰ τὴ λύση τοῦ βασικοῦ αὐτοῦ προβλήματος, τοῦ καθαρὰ γλωσσικοῦ, εἶχαν πάρει τὴν ἀπόφαση πὼς ξεφεύγει τὴ δυναμικότητά μας καὶ τὴν ἐμπιστεύονταν στὴν ἐξέλιξη—ἡγουν στίς καλὲνδες. Τέτοιος π. χ. ἦταν κι' ὁ Δημοτικισμὸς τὸ κ. Βενιζέλου.

Ἄλλ' αὐτὰ δὲν εἶνε οὔτε παράξενα, οὔτε ἀντιπατικά ὅσο φαίνονται. Ὁ Δημοτικισμὸς ἔκλεινε μέσα του μιὰν ἀλήθεια, ὅτι ἡ ζωντανὴ γλώσσα μᾶς εἶνε ἀπαραίτητο καὶ ἀναντικατάστατο ὄργανο γιὰ τὴ ζωὴ καὶ ἡ ἀλήθεια αὐτὴ—τόσο ἀλήθεια, ὅσο κι' ἀνάγκη—εἶχε βρεῖ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐπιβεβαίωσή της. Γιὰ τὸν ἐπιστήμονα ὁ γλωσσικὸς δημοτικισμὸς, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν σὰν θεωρία, εἶνε ἓνα καθαρὰ ἐπιστημονικὸ ζήτημα, καθαρὰ καταστρωμένο καὶ ἀποδεικτικὰ λυμένο—καὶ τίποτα περισσότερο. Ὅλη του τὴ δυναμικότητα νὰ συμπυκνώνει γύρω του καὶ νὰ ἐνθουσιάζει ὁμάδες καὶ άτομα, τὴν ὀφείλει στὴν ἀντίδραση πού ἔδρασε στὴν ἐφαρμογὴ του κι' ἂν διατηρεῖ ἀκόμα σήμερα κάτι ἀπ' τὴν παλιὰ του δύναμη νὰ ἐμπνέει, τ' ὀφείλει κι' αὐτὸ στὸ ὅτι δὲν ὀλοκληρώθηκε ποτέ ἡ ἐφαρμογὴ του. Ἀλλὰ τὴν ἄλλην ἰκανότητα πού εἶχε ν' αὐγατίζει τὸ περιεχόμενό του καὶ νὰ φαίνεται ἡ καὶ νὰ γίνεται πραγματικὰ εὐρύτερης σημασίας κοινωνικὸ ζήτημα, τὴν ὀφείλει, κυριώτατα, σὲ στοιχεῖα ἀσχετα με τὴν πρωταρχικὴ φύση του. Ἀσχετα, μὰ συχνὰ καὶ ἀντίθετα μεταξὺ τους. Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα στοὺς ὀπαδοὺς του, σὰν άτομα καὶ σὰν ἀντ:πρόσωπους τάξουν.

Ἡ ἐξαιρετικὴ ζωντάνια τοῦ Δημοτικισμοῦ ὀφείλεται σ' ὅτι ἦταν ἓνα πρόβλημα πού ξεπήδησε ἀπ' τίς πραγματικὲς ἀνάγκες τοῦ τόπου μας. Ἦταν τὸ κάστρο πού ἔπρεπε νὰ τὸ καουρέψουμε γιὰ νὰ προχωρήσουμε πειδ πέρα. Μπορούσαμε νὰ τὸ πάρουμε καὶ μὲ ἀπλὴ συνενόηση, μὲ διαφωτισμὸ. Μ' αὐτὸ ἀντιστάθηκε. Καὶ τότε ἔλοι οἱ φωτισμένοι ἄνθρωποι μᾶς; μ' ἐκείνους πού ἀμεσώτερα αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη τῆς δημοτικῆς γλώσσας γιὰ ἐκφραστικὸς τους μέσο, (λογοτέχνες καὶ παιδαγωγοὶ) συγκεντρώθηκαν γύρω ἀπ' τὸ δημοτικισμὸ. Ὁρθώθηκαν, ἔσοι ζωντανοί, ἐναντία στὴν ἀντίδραση. Εἶχαν πολλοὺς λογαριασμοὺς μᾶς; τῆς. Ἦταν μιὰ ἐποχὴ μεταβατικὴ πού εἶχε πολλοὺς πόντους νὰ ἰκανοποιήσει, πολλὰ αἰτήματα νὰ προβάλλει. Τὰ περισσότερα ὅμως δὲν εἶχαν συνειδητοποιηθεῖ μέσα στίς φτωχὲς ψυχὲς τοῦ μικροῦ αὐτοῦ καὶ τόσο ἀρχαίου, ὅσο καὶ κακοτυχημένου λαοῦ. Ἀντίθετα ὁ γλωσσικὸς δημοτικισμὸς ἦταν ἓνα ἀπ' τὰ πειδ σαφή, τὰ πειδ συνειδητοποιημένα αἰτήματα. Κι' ἔγινε φυσικὰ

τὸ σκεῦος ἐκλογῆς ὀπου τοποθετήθηκαν περισσότερες ἀνησυχίες, περισσότερες ἐπιθυμίες, περισσότερες ἐπιδιώξεις. Μὲ τόσοις ἐθελοντές, μὲ τὴ δυναμικότητα τῆς νεαρῆς ἀστικῆς τάξης πού τραβοῦσε τότε πρὸς τὰ πάνω, μὲ τὴν ἔνταση πού δίνει ἡ δράση ἡ ἀντίδραση, ὁ Δημοτικισμὸς φούσκωσε καὶ προχώρησε σὰ ροπή ἐπαναστατικὴ. Ἄν. ὁ γλωσσικὸς Δημοτικισμὸς εἶχε πραγματωθεῖ—ἔπως μπορούσε θεωρητικὰ—ἐξήντα χρόνια πρὶν, θὰ εἶχε ξεθυμάνει κάθε δημοτικιστικὴ κίνηση. Οἱ ἀνησυχίες τῶν πρώτων χρόνων τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα θὰ ἔπεσαν ἄλλη φόρμα. Τὸ ὅτι ὁ γλωσσικὸς Δημοτικισμὸς δὲ μπόρεσε νὰ ὀλοκληρωθεῖ, δείχνει καθαρὰ πὼς οἱ φιλετικὲς μας δυνάμεις στὸ σπᾶσιμο παλιῶν καλοπιῶν καὶ πὼς οἱ συνθηκὲς τῆς κοινωνικῆς μας σύνθεσης. Μικρὸς, φτωχὸς, ἀνεξέλιχτος τόπος—αὐτὴ εἶνε ἡ πραγματικότητά μας κι' ὄχι Ἑλλάδα—κατοικία θεῶν καὶ πρωτοπόρα στὸν πολιτισμὸ. Δείχνει ὅμως καὶ κάτι ἄλλον: ὅσο πλάτανε ὁ Δημοτικισμὸς, τόσο πειδ ἑτερόκλητο γίνονταν τὸ περιεχόμενό του τὸ οὐσιαστικὸ. Δὲν εἶνε, θάρῳ, γιὰ νὰ θαυμάσουμε ἓνα λαὸ πού ξεκινᾷ σὰν ἐπαναστάτης γιὰ νὰ ἐκπληρώσει τὰ ἰδανικά του καὶ μεσοστρατίς σταματᾷ σ' ἓνα ἐπαίσχυτο μικρονοικοκυρᾶστικο, σιωπηρὸ συμβιβασμὸ. Νὰ γράφουμε λίγο δημοτικὴ καὶ λίγο καθαρεύουσα, νᾶχουμε στὰ σχολιά μας λίγη δημοτικὴ καὶ πολλὴ καθαρεύουσα. Ἄν εἶνε κάτι πού μᾶς χρειάζεται εἶνε ὀληρὴ εἰλικρίνεια ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ μας. Εἶνε πλάνη καὶ νομίζουμε ὅτι ὁ Δημοτικισμὸς τακίστηκε ἀπ' τὴν ἀντίδραση τοῦ κλασικισμοῦ (ἀπ' τὴ φεουδαλικὴ νοστορία, ἔπως τὴν ὀνομάζουν μερικὸι). Ὁ Δημοτικισμὸς ἐξασθένησε ἐπειδὴ οἱ ὀπαδοὶ του ἄρχισαν νὰ ξεκόβουν. Καὶ δὲ μπορούσε νὰ γίνε ἄλλοιῶς. Τὸ πλάτεμά του ἦταν ἀναπόφευκτο, μὰ στάθηκε καὶ ἡ ἀδυναμία του.

Τὶ εἶχαν δεῖ οἱ ὀπαδοὶ του νὰ καθρεπτίζεται μέσα στὸ βαθὺ πηγᾶδι τοῦ Δημοτικισμοῦ; Οἱ πραγματικὲς ἓνα λαϊκὸ κίνημα γιὰ τὴν ἀπόκτηση λαϊκῶν δικαιωμάτων σὲ βάρος τῆς ἀρχουσας τότε τάξης. Οἱ ρωμαντικοὶ εἶνε ξαναγύρισμα σὲ λαγερὲς ἑλληνικὲς πηγὲς (τραγοῦδια) πού... «θὰ μᾶς ἐπιβεβαίωσαν τὸν ἑαυτὸ μας», ὅπως δὲν ντρέπεται νὰ λέει σήμερα ἀκόμα ὁ κ. Μελάς. Οἱ συντηρητικοὶ μιὰ ἐπιβεβαίωση τῆς μεσαιωνικῆς μας παράδοσης, ἀντικλασικῆς, καί, μὰ πού θὰ ἦταν σταθερὸ στήριγμα τῆς «αὐτοκρατορίας» καὶ τῆς Μεγάλῆς Ίδεας μᾶς; μὲ τὴν ἀναζωογόνηση τῶν πατριαρχικῶν ἡθῶν καὶ ἔθιμων, ἄλλοι, ἄλλα πολλά. Ὁ Ἀσκαράτος ἦταν ἀντικληρικὸς, ὁ Ἰῶας ἐθνικιστὴς, ὁ Σκληρὸς καὶ ὁ Κ. Θεοτόκης σοσιαλιστὴς, αὐτὸς ὁ Ψυχᾶρης θεοσεβούμενος καί... «δημοκράτης στὴ Γαλλία, ἀλλὰ βασιλικὸς στὴν Ἑλλάδα»!! Κι' ὄλοι τους ἦταν δημοτικιστὲς καὶ πίστευαν σ' ἓνα πλατύτερο περιεχόμενο τοῦ Δημοτικισμοῦ.

Τὶ σημαίνει αὐτὸ; Τὶ ἄλλο μπορεῖ νὰ σημαίνει παρὰ τοῦτο: ὁ Δημοτικισμὸς στὴ γενικώτερη φόρμα του δὲν ἔδινε ἀπὸ δικὸ του μιὰν ἰκανοποιητικὴν ὀρισμένη, θετικὴν ἀπόκριση στὴ γενικὴν ἀνάγκη τῆς προσαρμογῆς τοῦ ἀτόμου στὴ ζωὴ καὶ πολὺ λιγώτερο στὴν κοινωνικὴ συμβίωση. Ὁ Δημοτικισμὸς ἦταν ἓνα κέντρο τρισμα τῆς ζωτικότητας, μὰ δὲν ἦταν ἓνα σύστημα. Ἐμοιαζε λίγο μὲ τὸ φρούτο ἔκεινο πού λένε σὰν τὸ τρώς, ἔχεις τὴ γεύση κάθε φρούτου πού θὰ βάλεις στὸ νου σου. Αὐτὴ τὴν ἀδυναμία τοῦ Δημοτικισμοῦ τὴν ἔχουν προσέξει πρὶν ἀπὸ εἰκοσι χρόνια. Στὸ «Δελτίο τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου» τοῦ 1914 τὴ διατυπώνει σὲ σύντομο ἄρθρο του ἓνας νέος, φωτισμένος τότε ἐπιστήμονας καὶ λίγο... σοσιαλιστὴς. Ὁ πρῶν Ἰπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Γ. Παπανδρέου ἦταν αὐτὸς. Γιὰ νὰ ἑομοιογηθῶ τὴν ἀμαρτία μου, ἐμεῖς οἱ στρατευόμενοι τότε νέοι τοῦ Δημοτικισμοῦ, δὲν πολυπιστεύαμε σ' αὐτὰ, δὲ θέλαμε νὰ χάσουμε τὴν πλατύτερη προοπτικὴ τοῦ Δημοτικισμοῦ. Ὅλοι μᾶς εἶχαμε περάσει κάτω ἀπ' τὴν ἐπίδραση τοῦ Ἰῶα, τῆς Φλογέρας τοῦ Βασιλιά καὶ τῶν παρόμοιων. Τὸ ζῦπνημά μας ἦταν ὀδυνηρὸ βλέποντας ὀλοένα καὶ πειδ καθαρὰ πὼς οὔτε τοῦ γλωσσικοῦ Δημοτικισμοῦ τὴν ὀλοκλήρωση δὲν πετυχαίναμε. Τὶ εἶχε συμβεῖ; Ἄπλοῦστατα: δὲν ὕπρηγε πιά ἐνιαῖο δημοτικιστικὸ μέτωπο. Πολλὲς ἀνησυχίες εἶχαν συνειδητοποιηθεῖ, πολλὰ αἰτήματα ἀπὸ κείνα πού ἄλλοτε

λίγο-πολύ χωρούσαν μέσα στο Δημοτικισμό, είχαν πάρει την οριστικότερη μορφή τους και την αθύπαρξία τους έβω απ' το Δημοτικισμό και συχνά ενάντια στο γλωσσικό Δημοτικισμό. Αντιπρόσωποι τέξεων ή ομάδων οι δημοτικιστές είχαν, αρχίσει να ονομάζονταν τα πράγματα και τις ιδέες με το πραγματικό τους όνομα. Αυτό φάνηκε ελοφάνερα στη μεγάλη συνέλευση του Εκπαιδευτικού Ομίλου στα 1927. Αυτή ήταν μια ιστορική στιγμή που θα μ'αψ αποκολήσει αναγκαστικά κάποτε ή μελέτη της. Ήμουν από κείνους που έσπρωξαν τα πράγματα να φτάσουν σ' ένα οριστικό ξεκαθάρισμα—έστω κι' αν ήταν να διασπαστούμε. Δέ μετανιώνω. Μ'αψ κατηγορήσαν και τότε ότι κάναμε πολιτική. Ήμεις απλώς επιθυμούσαμε να ξεδιαλύνουμε πιδ ήταν το ουσιαστικό περιεχόμενο του Δημοτικισμού—το ιδεολογικό του περιεχόμενο. Μ'αψ κατηγορήσαν ότι διασπώντας τον «Όμιλο» αδυνατείσαμε τον άγωνά. Όποιος ξέρει σε πόση άνικανότητα είχε φτάσει τα τελευταία χρόνια το ιστορικό αυτό σωματείο και για την παραμικρότερη δράση (αίτία οι ιδεολογικές διαφωνίες των κυριώτερων μελών του), δικαιώνουν ότι έγινε γιατί ήταν αναπόφευκτο να γίνει.

Όπωσδήποτε στις τάξεις των δημοτικιστών πραγματοποιήθηκε μια για πάντα ένας οριστικός διαφορισμός. Όσοι πιστοί απομείναμε ασπαιρωθήκαμε γύρω απ' τον κεντρικό πυρήνα του γλωσσικού Δημοτικισμού με κυριώτερο αίτημα την εφαρμογή του στην εκπαίδευση πέρα για πέρα. Κανείς όμως πειά δέν ξεγελιέται πώς αυτό θα το πετύχουμε με δυνάμεις καθαρά δημοτικιστικές. Κάθε επαναστημένη ομάδα, φυσικά και σήμερα θ' άναγράφει στο πρόγραμμά της την ολοκλήρωση του γλωσσικού Δημοτικισμού, μα ότι ο Δημοτικισμός γενικά μπορεί τώρα πειά να σταθεί ιδανικό για να φουντώσει μιάν επανάσταση και μάλιστα να τη μεστώσει και να την κατευθύνει—αυτό είναι άνεδαφικός ρωμαντικός λογισμός, όταν, έννοείται, δέν είναι απλώς μια μπραβούρα κανενός χρονογράφου. Μόνος ο Δημοτικισμός σήμερα, δέ γεμίζει τις ψυχές μας, δέν καλύπτει τις πνευματικές και πραχτικές άνάγκες που μ'αψ συνειδητοποίησε μέσα μας ή ζωή. Αντίθετα μ'αψ είναι και υποπτος πώς μπορεί να τον εκμεταλλευθεί για λογαριασμό της ή αντίδραση. Κι' αυτό άκόμα του γλωσσικού Δημοτικισμού την πραγμάτωση, δέ μπορούμε να τη συλλάβουμε παρά σαν ένα μνημα από ένα εύρύτερο σύστημα κοινωνικής άναπροσαρμογής που έχει τους δικούς του πιστούς, τους δικούς του υποστηριχτές—εκείνους που δέ θα καταλήξουν και πάλι σ' έναν εύνουχισμένο συμβιβασμό.

Άξίζει, όμως να ιδούμε και πώς δικιολογοῦν τη δικηκρῶξή τους για την επανάσταση του Δημοτικισμού. Το κυριώτερο επιχείρημά τους είναι ότι μ'αψ χρειάζεται ένα «πρωτότυπο» και ντόπιο, δικό μας, επαναστατικό σύνθημα και τέτοιο μπορεί να σταθεί ο Δημοτικισμός. «Προθύμε να δόσουμε στον Έλληνα επαναστάτη να καταλάβει—γράφει ο κ. Μελάς—πώς δέν μπορεί να κάμει την επανάστασή του πάνω σε ξένα καλούπια, με ξένες θεωρίες και ξένες φόρμουλες». Στο ότι ο Δημοτικισμός ήταν ένα δημιουργημα φυσιολογικό των συνθηκών και των άναγκών μας, σ' αυτό συμφωνώ άπόλυτα και το έτόνισα κι' εγώ πώς αυτό του χάρισε τη μεγάλη δύναμή του. Συμφωνώ άκόμα πώς οι γνήσιες επαναστάσεις δέν είναι άντανανκλαστικές μα βγαίνουν μέσα απ' τη σύγκρουση των άναγκών της κοινωνίας που επαναστατεί. Μ' αυτό δέ σημαίνει πώς ένα κήρυμα, έστω φυσιολογικά δημιουργημένο, μπορεί να κρατάει επάπειρο την επαναστατικότητα του κι' όταν οι συνθήκες που το δημιούργησαν άλλαξαν. Όταν αυτό το ίδιο κατά ένα τρόπον εξακλήθηκε. Μια φορά μπορούσε να κλείνει μέσα του επαναστατισμό και το κήρυμα της βασιλείας των Ουράνων· μα δέ θα πεί πώς σήμερα μπορεί αυτό το ίδιο να κινήσει επανάσταση! Είναι χρεωκοπία κατάφορη των . . . πρσφητών της επανάστασης να μη μπορούν να διακρίνουν ποιά συνθήματα σήμερα κλείνουν μέσα τους δυναμικότητες δημιουργικές και είναι κακοπιστία τους συχαμερή να θέλουν στις σημερινές άνησυχίες για τα κοινωνικά προβλήματα να κολλήσουν τη ρετινιά της μίμησης ξένων θεωριών—σά να μην ύπηρχε στον τόπο μας κοινωνική άνισότητα, δυστυχία, ξεπεσμός παληών αξιών, αντίλαος και

άντιχτυπος ουσιαστικός της πανανθρώπινης δυστυχίας. Σάν ή χώρα μας να ήταν κρεμασμένη άνάμεσα ουρανού και γής, σά να ήταν ή μυθολογούμενη Άτλαντίδα ή ή Χώρα των Μακάρων.

Άς προσεχτεί τοῦτο. Δέ μιλούμε έδω σαν πολιτικοί. Δέ μιλούμε για τον τρόπο που θα εφαρμοστεί μια επανάσταση το πρόγραμμά της μετά την επικράτησή της για να μ'αψ πείτε πώς χρησιμοποίησε ξένες φόρμουλες άπροσάρμοστες προς την τοπική πραγματικότητα. Μιλούμε για τις πηγές απ' όπου θ' άντλήσουμε τα συνθήματα μιας επανάστασης—απ' όπου πηγάζει αυτή ή ίδια. Λοιπόν δέν υπάρχουν οι πηγές και οι πηγές αυτές στον τόπο μας; Ο Δημοτικισμός είναι το μόνο πρόβλημά μας; Αυτή είναι ή περίφημη «έλληνική πραγματικότητα»; Να την χαίρεστε, κύριοι διανοούμενοι.

Δέν υπάρχει άμφιβολία ότι και ο ίδιος ο εύαγγελιστής της επανάστασης του Δημοτικισμού το καταλαβαίνει πώς είναι μια επανάσταση... στο κενό. Η άδεξιότητα με την όποια προσπαθεί να βάλει στο Δημοτικισμό κοινωνικό περιεχόμενο της άρεσιάς του, τον προδίνει. Ίδου μια σειρά χαριτωμένων συλλογισμών: Μια επανάσταση για να είναι καρποφόρα πρέπει να είναι «αυτόχθων», επανάσταση.. εθνική. Στον τόπο μας «αυτόχθων» είναι μόνος ο Δημοτικισμός. Όλα τ' άλλα, φασισμός, σοσιαλισμός, είναι... ξενικές φόρμουλες και δέν μ'αψ κάνουν. Έπομένως θα κάνουμε την επανάσταση του Δημοτικισμού. Αυτή με το να «έχει τις ρίζες της βαθειά στην έλληνική πραγματικότητα» δίνει λύση σ' όλα τα προβλήματά μας και ίκανοποιεί όλες τις άνησυχίες μας. Και ποιά είναι το περιεχόμενό της; Μ'αψ το λέει. «Έκφράζει στο κοινωνικό επίπεδο την προϋπόθεση κάθε πραγματικής δημοκρατίας κι' άληθινής λευτεριάς, την ένωση και τη γαλήνη, την πειθαρχία και την άρμονία, την ίσορροπία δικαιομάτων και καθηκόντων με την κατάλυση της άδικίας και την έξασφάλιση κοινωνικής δικαιοσύνης!» Κι' ως που να συνέρθετε απ' την έκπληξη πόθεν-πού ο Δημοτικισμός άπόχτησε αυτό το κοινωνικό περιεχόμενο, νοιώθετε πώς τα περίφημα ιδανικά του Δημοτικισμού για τα όποια πρέπει να επαναστατήσουμε, έν είναι παρά τα πολύ γνωστά μας συνθήματα της άστικής κεφαλαιοκρατικής δημοκρατίας, που τόσον άξια την άντιπροσωπεύει στον τόπο μας το Φιλελεύθερο κόμμα! Ζητάτε λοιπόν μιάν επανάσταση για τη . . . διατήρηση του status quo ή μήπως ζητάτε μιάν επανάσταση για την επάνοδο στην άρχή των Φιλελεύθερων; Και δέ θα ήταν εύκολώτερο αυτό να το κάνουν μερικοί ύπολοχαφοί; Τι σ'αψ χρειάζεται ή νεότητα; Κι' όταν θέλετε να ξεσηκώσετε την νεότητα και να την οργανώσετε για να πετύχετε τη διατήρηση του status quo, είσαστε βέδαιοι ότι κάνετε επανάσταση και όχι φασισμό; Η χαριτωμένη σας παραπειστική προσπάθεια να φέρετε τους νέους στο φίλοτιμο, σ'αψ προδίνει άκόμη μια φορά. Για κοιτάτε γύρω σας—τους λέτε—οι Άτλοί, οι Γερμανοί, οι Σέρβοι, όλοι κάνανε τη δική τους επανάσταση που . . . επίθεβαιώνει το έαυτό τους! Έλάτε να κάνουμε και μεις τη δική μας! Όστε ο φασισμός, ο χιτλερισμός και ή Σέρβικη βασιλική δικτατορία είναι . . . λαϊκές επαναστάσεις για τον έγκέφαλο της «Ίδέας»! «Αν έμεις άντικρούμε φανατικά το φασισμό, δέν είναι γιατί τ'αψα είναι ένα ξένο φρούτο· μα γιατί ξέρούμε πώς είναι κίνημα τροφοδοτούμενο απ' την κεφαλαιοκρατία για την ένίσχυση της ίδιας. «Αν τα τράινα στην Ίταλία, κάτω απ' το φασισμό, φτάνουν άκριθώς στην ώρα τους (τί θύμα!), αυτό δέν είναι άρκετο για μ'αψ για να ίσχυροποιήσουμε με τη μ'αψα μας το κεφάλαιο και να παραιτηθούμε από την έλεθρία της σκέψης μας. Γιατί έμεις διδαχτήκαμε απ' τη ζωή—κι' όχι απ' τις ξένες θεωρίες—πώς αυτό άκριθώς το μεγάλο κεφάλαιο είναι ή κυριώτερη αίτία της κατάπτωσης του πολιτισμού μας και της έντασης της δυστυχίας μας.

Ο κ. Θεοτοκάς όμως είναι ένας ύπομνηματιστής του κειμένου του πνευματικού του άφέντη πολύ εύγλωττότερος κι' απ' τον ίδιο. «Υπάρχει κάτι σάπιο στην Έλλάδα» μ'αψ πληροφορεί ο συμπαθής Έλληνας Άμλέτος. Ποιάς έχει άντίρρηση; Άλλά γιατί μόνο στην Έλλάδα; Σάν πόση διαρατικότητα χρειάζεται για ν' άνακα-

λύφει κανείς πώς σήμερα κάτι σάπιο υπάρχει στον κόσμο γενικά και στον ευρωπαϊκό πολιτισμόν όλόκληρο; Από δω αρχίζουν οι διαφωνίες μας. Γιατί από δω ακριβώς αρχίζουν οι ψευδολογίες (δσο για τον κ. Μελά το πιστεύω απόλυτα) ή τουλάχιστον οι πλάνες των ανθρώπων της «Ίδέας». Όταν μας διαπιστώνουν ένα ειδικό «έλληγνικό νόσημα», μάς παραπλανούν, είτε έχουν, είτε δεν έχουν έναν ύπερόβουλο υπολογισμό. Κατάπληξη κάνει ότι ο νεαρός αυτός διανοούμενος που συναναστρέφεται διαρκώς με τα ελεύθερα πνεύματα και λικνίζεται στην πιό γαλάζια κούνια του ιδανισμού, βλέπει τα πράγματα σαν τον πιό κοντόθωρο πολιτικάντη που βιάζεται να δώσει μιὰ πρόχειρη λύση. Αυτή λοιπόν εινε ή δουλειά της ανώτερης διανόησης;

Η σειρά των ψεύτικων διαπιστώσεων άπάνω στις όποιες θέλει να στηρίξει το παστίσιο της επανάστασης του Δημοτικισμού ο κ. Θ. εινε κατά σειρά ή έξης: 1) Υπάρχει κάτι σάπιο στην Ελλάδα γιατί έγκαταλείψαμε (άπό κουταμάρα μας; άπό άραθυμιά μας;) την εθνικιστική μας ιδεολογία. 2) Αυτό εινε φοβερό σήμερα γιατί κι αν πολλά πράγματα στην εποχή μας τέλειωσαν «δὲ φαίνεται καθόλου να τελείωσε ή εποχή των εθνών». 3) Οι εθνότητες σήμερα (Ιταλία, Γερμανία, Σερβία, δηλαδή—με την κυριολεξία που άποφεύγει ο έξυπνος κ. Θεοτοκάς — ο φασισμός) τρέφουν μιὰ νέα πίστη στις ξεχωριστές τους ατομικότητες. 4) Οι εθνικές συνειδήσεις σαρώσανε τις ταξικές συνειδήσεις. 5) (κίνδυνος — φορέστε τις μάσκες κρυφτείτε στ' άμπρά!) Βιαστείτε να αναπτύξετε εθνικιστική (γράφε φασιστική) πολιτική, γιατί; Γιατί οι γείτονές της θά την φάνε την Ελλάδα! Και ο νεαρός αυτός με πολύ μέλλον διανοούμενος προσθέτει και μιὰ φρασόλα έξόχως άποκαλυπτική του... έαυτού του! «Και θά έχουνε δικιο να τη φάνε!»

Όλα αυτά εινε ψέμματα πέρα ως πέρα και άντιλαλούν την τρομάρα νεαρών άπειρων πολιτικάντηδων. Όπωςδήποτε, εινε άνάξια ανθρώπων που λέγονται διανοούμενοι και... ελεύθερα πνεύματα. Εινε όμως καθαρώτατα άποκαλυπτικά όσον άφορά το περιεχόμενο που βάζουν οι θαυμάσιοι κύριοι στην επανάσταση του Δημοτικισμού. Δέν πρόκειται δηλαδή, παρά για ένα μιλιταριστικό, φασιστικό σωβινισμό που άκονίζει τη σπάθα του. Φυσικά. Γιατί άφου ή Σερβία θά έχει δικιο να μάς φάει (άποθέωση του δυναμισμού—ύπερανθρωπισμός) θάχουμε έξισου δικιο κι εμείς, άμα αναπτύξουμε στις ακρότατες συνέπειές του τον εθνικισμό μας, να φάμε τη Σερβία! Έκτός αν εμείς—σαν ανώτερη ψυχικά ράτσα!—της χαρίσουμε τη ζωή. Ίδού, λοιπόν, συλλογισμοί νεαρού άνθυπολοχαγού!

Νομίζαμε ότι μεταπολεμικά ή διανόηση, αυτού ακριβώς του άρπαχτικού πνεύματος είχε κηρύξει τη χρεωκοπία και τη μταιότητα. Νομίζαμε ότι ή κατάπτωση του πολιτισμού μας, αυτού ακριβώς του πνεύματος, στις διάφορες εφαρμογές του, ήταν συνέπεια. Άλλά τί σημασία έχει τί νομίζαμε, όταν οι γενναίοι επαναστάτες της «Ίδέας» και του Δημοτικισμού, μέσα στην τρομάρα της φυγής τους δὲ μπορούν να διακρίνουν ότι εινε τόσο βαθιές οι πληγές που μάς άφησε ο πόλεμος και τόση ή σαπίλα του πολιτισμού μας, ή ακροατική έλληλεξάρτηση των συμφερόντων και οι κίνδυνοι του ξυπνήματος κοιμισμένων φυλών, ώστε κανείς δὲν τολμάει σήμερα να διανοηθεί το φάγωμα ενός άλλου; Τα προβλήματα του πολιτισμού, όπως τα έρευνά στη γενικότητά τους το πνεύμα, δὲ μπορεί νανε προβλήματα κρατιδίων και οι ξεχωριστές ατομικότητές τους, στις όποιες δὲθηεν πιστεύουν σήμερα τα φασιστικά κράτη (και ειδικά μόνον αυτά) εινε και για αυτά άκόμη τα ίδια ένας μύθος που πέρνει κάποια ύπόσταση—άς προσέξουμε αυτό το χαρακτηριστικό—μόνον όταν πρόκειται να εκδηλωθεί έξωτερικά ενάντια κάποιου έχθρου—ένω έσωτερικά δὲν χρησιμοποιείται παρά για ένα μόνο σκοπό: πώς να ξεπλυνέψει ότι υπάρχουν τάχα ιδιότυπα εθνικά στοιχεία για τη διαμόρφωση μιὰς εθνικής συνείδησης—τόσον, όσο τουλάχιστο χρειάζεται για να σαρωθεί ακριβώς ή ταξική συνείδηση.

Σὲ κάτι τέτοια ίσως μπορούσαμε να πιστέψουμε στις αρχές του Ιταλικού φασισμού, όταν αυτός ήταν μοναδικό και φρέσκο φαινόμενο. Μά όταν αναπτύχθηκε

άπ' τα πράματα ή θεωρία του κι' όταν ξεπλώθηκε και σ' άλλα κράτη, είδαμε ότι ο φασιστικός συγκεντρωτισμός που έξαφνίζει το άτομο και το κάνει έξάρτημα του κράτους—μηχανή (ή ιδέα, αν άγαπάτε), δὲ μπορεί να ανεχθεί, αυτός ακριβώς, τις ξεχωριστές ατομικότητες, ιδιαίτερα τις ζωντανές που θά είχαν άποκλείουσες δυναμικότητες, γιατί αυτός ακριβώς τείνει να γίνει παγκόσμιος μηχανισμός ίσοπεδωτικός. Γιατί αυτό ακριβώς εινε και το συμφέρον εκείνων που τον δημιούργησαν και τον στηρίζουν.

Άλλά εμείς έπρεπε να ανακαλύψουμε την ξεχωριστή ατομικότητα του εθνικού μας πολιτισμού για να δικαιολογήσουμε ότι ή επανάσταση που ευαγγελιζόμαστε άνεδασμένοι σε μιὰ καρέκλα της πλατείας του Συντάγματος, έχει... πνευματική την προέλευσή της! Τα τραγούδια μας, τα κουστούμια μας, οι παραδόσεις μας — ο Δημοτικισμός μας! Μήπως όλοι γύρω μας δὲ δημιούργησαν την εθνική τους συνείδηση; Άλλά τί σημαίνει τάχα αυτό; Ότι έπιστρατεύθηκαν οι επί μέρους εθνικές συνειδήσεις για να σαρώσουν την παγκόσμια ταξική συνείδηση. Και, ένοείται, την ταξική συνείδηση του προλεταριάτου μόνο, γιατί, όσο για την άρχουσα τάξη, αυτή νοιώθει καλά συμβιβασμένη την ταξική της συνείδηση με την... παγκόσμια εθνική συνείδηση του κεφαλαίου! Τώρα ήρθε ή σειρά μας. Το πνεύμα δὲ μπορεί να συλλάβει μιάν ανθρωπότητα στο σύνολό της, τα καθολικά της προβλήματα. Αυτό ζαλίζει πολύ τους... ιδεαλιστές! Πρέπει, λοιπόν, να κομματιαστεί. Θά δημιουργήσουμε την εθνική μας συνείδηση και θά σαρώσουμε την ταξική. Αυτό εινε ή επανάσταση του Δημοτικισμού. Ο. Ξ. δ.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΗΛΙΑΔΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ...

Ένα νέο βιβλίο του Σολόχοφ για τη ζωή της αγροτικής κοινοκτημοσύνης και κοινής καλλιέργειας που διαμορφώνεται στη Σοβιετική Δημοκρατία υπό το όνομα Κολχόζ. Ύστερα από το επικό βιβλίο του Πανφέρωφ, la communauté (les gueux, δεν ήταν εύκολο να γραφεί κι' άλλο βιβλίο στο ίδιο θέμα. Όμως ο Σολόχοφ το κατόρθωσε. Και μάλιστα με τρόπο που να συγκρατεί γερά τον αναγνώστη από την αρχή ως το τέλος του ογκώδους βιβλίου του. Είναι αλήθεια ότι η πλευρά από την οποία οι δυο συγγραφείς εξετάζουν το ζήτημα δεν είναι εντελώς η ίδια. Ο Πανφέρωφ περιγράφει πρό πάντων την πάλη της επιστημονικής προόδου με τη χωριάτικη ρουτίνα. Τη μάχη του βενζιναρότρου προς το παλιό ξυλένιο αλέτρι. Για να καταλήξει φυσικά στη νίκη του πρώτου· ο Σολόχοφ εξετάζει πρό πάντων την πάλη του ατομισμού προς τον κομμουνισμό, της ιδιοκτησίας προς την κοινοκτησία, της ατομικής καλλιέργειας προς την κοινή εκμετάλλευση, που γίνεται με τα ίδια καλλιεργητικά μέσα.

Με όλο του τον ώμο συχνά ρεαλισμό, ο Πανφέρωφ είναι ιδεαλιστής. Είναι ο κήρυκας της επιστήμης. Είναι ο άριστος της κομμουνιστικής ιδεολογίας. Ένω ο Σολόχοφ, είναι βέβαια στο βάθος κομμουνιστής, αλλά πρώτα-πρώτα αντικειμενικός δικαστής. Περιγράφει τους χωρικούς όπως είναι, όχι όπως θέλει να είναι. Στυλιτεύει τα τρωτά της σοβιετικής γραφειοκρατίας. Παρουσιάζει τύπους ζωντανούς, επομένως με προτερήματα και ελαττώματα. Ο έργατης Δαβίδωφ που στέλνεται από τη Μόσχα να οργανώσει το Κολχόζ είναι από τους ήρωές του ο πιο εύσυνετος και θετικός ιδεολόγος, αλλά δεν είναι βέβαια το καταλληλότερο πρόσωπο για αυτή τη δουλειά, αφού δεν ξέρει από γη και πρό πάντων απ' τη χωριάτικη νοοτροπία.

Ο εκπρόσωπος των Σοβιέτ στο χωριό, Ναγκούλνωφ, είναι εξτρεμιστής που ζει έξω από την πραγματικότητα, περιμένοντας από μέρα σε μέρα την παγκόσμιαν επανάσταση και μη διστάζοντας να επιβάλει τις απόψεις του με τη βία. Το ίδιο μπορεί κανείς να πει και για τον αντικομμουνιστή Πολέβοτσεφ, που του κάκου εργάζεται να οργανώσει την αντισοβιετική επανάσταση, περιμένοντας την ανέλπιστην εξωτερική βοήθεια. Άλλα πρό πάντων αξιοι μελέτης είναι οι τύποι των χωρικών που ζωγραφίζει: οπισθοδρομικοί, πλεονέκτες, ατομικιστές και ύπουλοι, που ο ένας υποβλέπει και μιμνεί τον άλλο. Φαινομενικά υποκύπτουν εύκολα στην επιβολή, άλλ' αντιδρούν κρυφά σ' αυτή. Γι' αυτό η διοίκησή τους είναι πολύ δύσκολη. Και πρέπει να σημειώσετε ότι δεν πρόκειται περί μουζίκων διεφθαρμένων από τη μακρά δουλειά, αλλά περί Κοζάκων, που ζούσαν σχετικά ελεύθερα. Αί λοιπόν! Η ψυχολογία των χωρικών αυτών μοιάζει καταπληκτικά με αυτή που περιέγραψαν διάφοροι ξένοι λογογράφοι. Ο Μπσλζάκ στους «Χωρικούς του» και ο Ζολά στη «Γη», για τη Γαλλία. Ο Μπλάζκο Ίμπάνιες στα «Καταραμένα χώματα» για την Ισπανία. Ο Ραϊμόν στούς τέσσερες τόμους των «Χωρικών» του για την Πολωνία. Και ακόμα ο δικός μας ο Θεοτόκης στον «Καραδέλλα» για την Ελλάδα. Τη νοοτροπία αυτή προσπαθούν ν' αλλάξουν τα κολχόζ. Είναι αλήθεια ότι οι γεωργικοί συνεταιρισμοί, τα αγροτικά συνδικάτα και τα καρτέλ, βασίζονται επίσης επάνω στην αλληλεγγυή των χωρικών, την οποία και καλλιεργούν. Άλλα στηρίζονται κυρίως στο άτομικό συμφέρον. Δεν πολεμούν επομένως την πλεονεξία και τα επακόλουθα της κακιά.

Διαβάζουμε κάθε τόσο τις καταπληκτικές αλήθειες προόδου των κολχόζ στο ύλικόν επίπεδον. Βέβαια η ύπαιθός τους διευκολύνει τη μηχανική και επιστημονική καλλιέργεια. Η τεχνική δργάνωση, που επικρατούσαν έως σήμερα μόνο στα εργοστάσια, μεταφέρεται τώρα στα χωράφια. Άλλ' αυτή υπάρχει ακόμα σε πολλά μέρη όπου επικρατεί η ατομική εκμετάλλευση, όπως π. χ. στις φάρμες της Αμερικής και της Αυστραλίας, στα μεγάλα κτήματα της Ανατολικής Ρωσίας και της Ούγγαρίας.

Πρέπει να παρατηρήσουμε ότι ο Κομμουνισμός έδωσε τον ιδιοκτήτη αλλά δεν άλλαξε πολλά πράγματα στην εσωτερική λειτουργία του εργοστασίου. Ένω αλλάζει εντελώς το σύστημα εργασίας στα χωράφια. Όχι μόνον από τεχνική, αλλά και από κοινωνική άποψη. Γι' αυτό και η εφαρμογή του κομμουνισμού είναι πολύ πιο δύσκολη στο χωριό. Δημιουργεί ένα περιβάλλον εργασίας και ζωής εντελώς καινούριο. Ο γεωργός που ακολουθούσε το αλέτρι του, αδιαφορώντας για τον γείτονα του, η υποβλέποντας αυτόν, εργάζεται τώρα μαζί του, εργάζεται για αυτόν. Το άτομο ταυτίζεται με την δλότητα. Και δεν αποβλέπει πια στο άτομικό κέρδος. Άλλα στο συμφέρον δλόκληρου του χωριού. Και πάρα πέρα στις ανάγκες όλων των κατοίκων της Χώρας του. Αυτή είναι η μεγάλη ήθική σημασία των κολχόζ, που οι κοινωνιολόγοι της αύριον θα χαρακτηρίσουν άσφαλώς ως το μεγαλύτερο γεγονός της εποχής μας.

ΧΡ. ΕΥΕΛΠΙΔΗΣ

ΛΕΝΙΝ

Δέκα χρόνια κύλισαν κιόλας από την ημέρα που ο Λένιν πέθανε στο έξοχικό αναρρωτήριο Γκόρκι, κοντά στην Μόσχα. Η Ιστορία θα αναγνωρίσει άσφαλώς δυο φυσιογνωμίες στην τραγική και σκληρή μορφή του δημιουργού της Νέας Ρωσίας. Η πρώτη κατέχει όλη του τη ζωή ως το 1921. Η δεύτερη αρχίζει από τότε, σβύνει με το πρόσωπο του δυο χρόνια αργότερα και συνεχίζεται σήμερα στο πρόσωπο των επιζώντων του.

Ο πρώτος Λένιν είναι ο σκληρός και βίαιος αντίπαλος του τσαρισμού, ο απομονωμένος εξόριστος του Λονδίνου και της Γενεύης, ο άμείλικτος και άκαμπτος αρχηγός της άκρας άριστερας του Ρωσικού επαναστατικού κινήματος. Περνά δλόκληρη τη ζωή του μακριά από το έθνος του, αφιερωμένος σε μια επαναστατική δράση διανοούμενου. Στη μικρή, παράνομη, μειοψηφία που είναι το Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα των εξοριστών του τσαρισμού, είναι ο σκληρός και αδιάλλακτος αρχηγός της πιο σκληρής και της πιο αδιάλλακτης θεωρητικής όρθοδοξίας. Στο βάθος του ίσως δεν παίρνει την μαρξική θεωρία γνώμονα της πολιτικής του γραμμής και της καθημερινής τακτικής του παρά μόνο γιατί αισθάνεται να κυριαρχεί μέσα του η ίδια μισαλλοδοξία, ο ίδιος αποκλειστικός εγωϊσμός, το ίδιο μίσος προς το περιβάλλον του που κατείχε και το δημιουργό της στα χρόνια της επίπονης εξορίας του στο Λονδίνο, από το 1850 ως το θάνατό του Ζεϊ κί· αυτός, όπως ο Μάρξ, τις ίδιες στιγμές της ήθικης και υλικής απόγνωσης. Υποφέρει γιατί το καθεστώς της πατρίδας του το αποκλείει κάθε δράση, κάθε δυνατότητα να ικανοποιήσει την τεράστια δύναμη ενέργειας που διαθέτει. Αγώνια έτοιμα μέσα στην πιο φριχτή δυστυχία. Και μισεί από τα τρίαθεθα της ψυχής του εκείνους που του τη δημιουργούν. Μέσα στην καρδιά της δημοκρατικής Εύρώπης των προπολεμικών χρόνων, τριγυρισμένος από το κύμα του δημοκρατικού σοσιαλισμού που τον περιβάλλει και τον αγκαλιάζει, είναι αδύνατο να ζήσει και να αισθανθεί μαζί του. Βαθύτατα διεθνιστής, μένει παρ' όλα αυτά ρώσος. Πιστεύει στο διεθνισμό γιατί καταλαβαίνει πως μόνο ένας ισχυρός κλονισμός στο διεθνές επίπεδο, μια τεράστια και αποφασιστική μεταβολή, σ' αυτό θα είναι ικανή να του δώσει το μοχλό που θα του επιτρέψει να κινήσει τις δυνάμεις με τις οποίες θα μπορούσε να καταστρέψει τους δυο μεγάλους εχθρούς του: τον τσαρικό απολυταρχισμό και το διεθνή καπιταλισμό που αισθάνεται πως είναι ο κύριος υποστηρικτής του πρώτου. Υπό την επίβραση της θαικής αυτής ιδέας είναι αδύνατο να αντιληφθεί το χαρακτήρα και το περιεχόμενο των δημοκρατικών αγώνων του σοσιαλιστικού προλεταριάτου μέσα στο οποίο ζει τα σκληρά χρόνια της εξορίας του. Το τσαρικό οικοδόμημα του προσημαίνεται σαν κάτι ανυπέβλητο και ακατανίκητο. Η καπιταλιστική εξέλιξη της Ρωσίας, αντί να οδηγεί τη Ρωσία σε μια διάσταση με το φεουδαρχισμό, το μιλιταρισμό και τον απολυταρχισμό, δίνει αντίθετα καινούργιες δυνάμεις στις τρεις αυτές επιβιώσεις του παρελθόντος. Όπως πολλοί ρώσοι εξτρεμιστές, γίνεται σοσιαλιστής γιατί ο σοσιαλισμός είναι ο εχθρός του καπιταλισμού και χωρίς την ήττα του τελευταίου βλέπει αδύνατη την συντριβή του τσαρισμού. Και πιστεύει στο διεθνισμό γιατί καταλαβαίνει καλά πως υπό τους ήρους αυτούς η χειραφέτηση της Ρωσίας δε μπορεί να είναι αποτέλεσμα παρά γεγονότων διεθνούς κλίμακας και διεθνούς δλκής.

Γι' μπορούσε να περιμένει και να ελπίζει λοιπόν από την εξέλικτική αντίληψη που κυριαρχούσε στους αγώνες του δημοκρατικού προλεταριάτου της Εύρώπης και που στο βάθος της τη θεωρούσε πως δεν έκανε τίποτε άλλο παρά να καθυστερεί τη λύση της ρωσικής και της δικής του τραγωδίας; Γι' αυτό και είκοσι πέντε δλόκληρα χρόνια παραμένει ξένος μέσα στη σπύζουσα ζωή του ευρωπαϊκού προλεταριάτου πριν από το 1914. Και βλέπει εχθρούς της ρωσικής υπόθεσης όλους τους συντρόφους του της εξορίας, το Μαρτόβ, τον Άξελροντ, τον Ντάν, τον Γρότσκι, το Λουντατσάρσκυ, που παρασύρονται από το ρεύμα του δημοκρατικού σοσιαλισμού, δέχονται την επίβραση του, βλέπουν το ρωσικό πρόβλημα μες από το πρίσμα μιας εξέλιξης που

θά έφερνε τή Ρωσία στο επίπεδο των άλλων δημοκρατικών εθνών χωρίς τή βίαιη παρέμβαση του διεθνούς κλονισμού, που ήταν ή μόνη έλπίδα του.

Ήρθε έτσι ο τρομερός διεθνής κλονισμός του 1914. Αντί όμως να σημάνει τήν άνοδο του σοσιαλισμού, σήμανε αντίθετα τήν έναρξη μιās περιόδου που άρχισε να ξετυλίγεται μιá μακρυνά και έναλλασσομένη πάλη σοσιαλισμού και καπιταλισμού. Αυτό το γεγονός του πολέμου δεν ήταν μόνο μιá απόδειξη των βαθειών αντιθέσεων του καπιταλισμού και τής άνικανότητάς του να ξελιχθεί πιό ένιαία και οργανικά. Απόδειχνε και τήν αδυναμία του σοσιαλισμού να αντιμετωπίσει τήν καπιταλιστική κατάρπτωση και να υποκαταστήσει άμεσα και καθολικά στις άστικές άξίες το σοσιαλιστικό σύστημα, ως θετική μορφή τής κοινωνικής ζωής.

Έτσι όμως έλειψε και από τήν ρωσική επανάσταση του 1917 αυτή ή βασική προϋπόθεση τής σοσιαλιστικής επιτυχίας τής. Προχωρώντας προς αυτήν ο Λένιν διέγινωσε όρθά τις διεθνείς συνθήκες του καπιταλισμού και τήν περίοδο τής καταστροφής και τής κατάρπτωσής του. Χρησιμοποίησε τις πολιτικές δυνατότητες που του έδωσε ή κατάρπτωση αυτή μες τή Ρωσία για να συντρίψει τον τσαρισμό και να απαλλάξει το έθνος από τις συνθήκες τής άποικιακής ύποταξίας, κάτω από τις όποιες τό είχε καταδικάσει να ζει ή σύμπτωση των συμφερόντων του τσαρισμού με το διεθνή καπιταλισμό. Δέ διέγινωσε όμως έξ ίσου όρθά τις δυνατότητες μιās διεθνούς σοσιαλιστικής άνόδου. Δέ διέγινωσε ότι ο σοσιαλισμός, για να μπορέσει να νικήσει τον καπιταλισμό και να γίνει ο δημιουργός μιās καινούργιας ιστορικής καμπής, έπρεπε ο ίδιος δά περάσει μες από μιá βαθειά περίοδο περιουλλογής και άναδημιουργίας, ίκανής να τον χειραφετήσει από τήν επίδραση τής καπιταλιστικής κατάρπτωσής. Έλπιζε ακόμα στην παγκόσμια σοσιαλιστική επανάσταση ως μιá μηχανική και ταυτόχρονη έκρηξη τής άνθρωπότητας προς το σοσιαλισμό, στο παγκόσμιο επίπεδο.

Γελάστηκε και στα δυό σημεία.

Ο δυτικοευρωπαϊκός σοσιαλισμός χρειάστηκε από τότε μιá δλόκληρη δεκαπενταετία, χρειάστηκε να άνέθει όλο αυτό το διάστημα από τήν κεκτημένη ταχύτητα του και χωρίς αυτή ή άνοδο να δικαιολογείται από μιá ούσιαστική υπερνίκηση των άδυναμιών του, για να άρχισι σήμερα να άντιλαμβάνεται πόσο, στην άνοιξια αυτή πορεία του, βρίσκονταν έλοένα και πιό μακρυνά από τήν πραγματοποίηση των σκοπών του.

Η παγκόσμια επανάσταση άποδείχτηκε έξ άλλου μιá χίμαιρα άσύλληπτη και άπραγματοποίητη υπό τήν έννοια που τήν άντιλήφτηκε ο Λένιν.

Έτσι ο Λένιν είδε στα χρόνια 1917—1921 να καταρρίπτεται δλόκληρο το οικοδόμημα που είχε δημιουργήσει ή πολιτική του διαίθεση. Είχε δει σωστά τήν πραγματικότητα όταν έβλεπε ότι ή Ρωσία δέ θά μπορούσε να βρει το δρόμο της προς τήν πρόοδο και το σοσιαλισμό παρά μόνο με ένα ισχυρό κλονισμό του καπιταλιστικού συστήματος στην παγκόσμια κλίμακα. Είχε όμως δει έσφαλμένα τις δυνατότητες που θά πραγματοποιούσε το σχέδιο αυτό ως τις άκρες συνέπειές του. Τοποθετώντας τις άποκλειστικά στο διεθνές πεδίο, κινδύνευσε να ταφεί μαζί με τά έρείπια που συσώρευσε το σφάλμα του αυτό στη Ρωσία με τήν τρελλή έφαρμογή και τις καταστρεπτικές συνέπειες του πολεμικού κομμουνισμού των έτών 1917—1921. Επί πλέον, άντι να συντελέσει έτσι στη διεξοδο του Εύρωπαϊκού σοσιαλιστικού κινήματος από τήν κατάρπτωση του που έσήμανε το 1914 και τήν παρέκκλιση του από τήν θετική επιδίωξη των σκοπών του, διασπώντας το, όπως το διέσπασε, για να δώσει στην ρωσική επανάσταση το διεθνές πλαίσιο τής επιτυχίας της, συνετέλεσε ακόμα πιό πολύ στην κατάρπτωση του προλεταριακού κινήματος και στη δυσχερέστερη έξοδο του από τήν κρίση του.

Ο Λένιν όμως είχε άσφαλώς ένα τεράστιο προσόν που τον έκανε να ξεχωρίζει από πολλές ιστορικές προσωπικότητες. Να άναγνωρίζει τά σφάλματα του με τήν ίδια βιαιότητα και με τήν ίδια άποφασιστικότητα που ήξερε να χρησιμοποιεί και όταν τά έκανε. Το 1921 μάς δίνει τήν δεύτερη αυτή μορφή του.

Η περιώνυμη ΝΕΠ που έκτοτε άπετέλεσε τήν ούσιαστική βάση τής ρωσικής πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής και έξακολουθεί πάντα να εινε το θεμελιώδες στήριγμα στη σοβιετική πολιτική δεν ήταν παρά ή άπερίφραστη δμολογία τής άποτυχίας που δοκίμασε ο Λένιν στα χρόνια 1917—1921. «Όπισθοχωρούμε, είπε τότε ο Λένιν, αλλά για να έπιτεθούμε αύριο καλλίτερα».

Άσφαλώς όμως ή ΝΕΠ δεν ήταν μιá άπλη όπισθοχώρηση. Ήταν μιá ούσιαστική άλλαγή μετώπου. Ήταν ή έγκατάλειψη τής χίμαιρας για τήν πραγματικότητα, ή πορεία προς το σοσιαλισμό, όχι μόνον με τις έξωτερικές δυνάμεις ενός παγκόσμιου κινήματος, που είχε άποδειχτεί άδύνατη ή πραγματοποίηση του, αλλά με τις δυνάμεις που θά δημιουργούσε μέσα σ' αυτή τήν Ρωσία ή συνειδητή χρησιμοποίηση τής πολιτικής δυνάμεις που είχε κατακτήσει το προλεταριάτο.

Από τήν άποψη αυτή ο λεβινισμός έκαμε ίσως, μπορεί να πει κανείς, μιá ούσιαστική άποδοχή τής έξελικτικής θέσης του δημοκρατικού σοσιαλισμού. Μέσα όμως στις ρωσικές συνθήκες και μέσα στις πραγματικότητες που είχε δημιουργήσει όχι μόνο ή όχτωθριανή επανάσταση του 1917 αλλά αυτή ή άνάπτυξη τής Ρωσίας στην τελευταία έκατονταετία του τσαρισμού με τή σύγχυση του φεουδαρχικού και καπιταλιστικού άπολυταρχισμού.

Ό,τι γίνεται στη Ρωσία δεν εινε παρά ή φυσική και λογική συνέπεια τής στροφής αυτής

του Λένιν προς τή μόνη γραμμή που επέβλεπε ή όρθή αντίληψη τής πραγματικότητας και του χρέους που είχε να εκπληρώσει ή Ρωσική επανάσταση. Εινε όμως ακόμα και το ούσιαστικότερο διδάγμα που θά είχε να άποκομίσει ο σοσιαλισμός από τή μεγάλη ρωσική δημιουργία και τήν φυσιογνωμία και το έργο του κυρίου έργατή της.

ΣΤΡΑΤΗΣ ΣΩΜΕΡΙΤΗΣ

Η ΖΩΗ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ένα καθ' έβδομάδα
στην δρισμένη μέρα
πάντα στην ίδιαν ώρα,
τρία βαπόρια ώραία,
ή «Κλεοπάτρα», ή «Σεμίραμις» κι' ή «Θεοδώρα»
άνοίγονται άπ' τήν προκυμαία
στις έννά
πάντα για τον Πειραία,
το Μπρίντζι και το Τριέστι
πάντα.

.

Όταν ο δρόμος εινε πάντα ίδιος
τι τάχα άν εινε σε μιá δλόκληρη Μεσόγειο
ή άπ' το σπίτι σ' άλλη συνοικία ;
Η «Κλεοπάτρα», ή «Σεμίραμις» κι' ή «Θεοδώρα»
εινε καιρός και χρόνια πάνε τώρα
του βαρεμού που ένοιώσαν τήν τυράννια
να περπατούν πάντα στον ίδιο δρόμο,
να δένουν πάντα στα ίδια λιμάνια.

Πρωτοάκουσα τους στίχους αυτούς τυχαία σ' έναν όμιλο ανθρώπων που είχαν βέβαια τήν πεποίθηση ότι καταλάβαιναν από ποίηση, αλλά που ούτε ύποπτευονταν ότι ή ποιητής μπορεί και να μη συνομιλεί με τά άστρα, και ήσαν έντελώς άνίκανοι να εκτιμήσουν ό,τιδήποτε άπρόοπτο. Κάγγαζαν και διασκέδαζαν με τά «πεζά» θέματα και τις «πεζές» εκφράσεις που χρησιμοποίησε ή μοντέρνα ποίηση. Η άτμόσφαιρα που είχε δημιουργηθεί ήταν όξυτάτα διαλυτική, έντούτοις δεν κατόρθωσαν να βρω το ποίημα γελοίο. Οί τελευταίοι του στίχοι μάλιστα που εκφράζουν μιá άπειρη άποκαρδίωση μ' έναν τρόπο φαινομενικά άδιάφορο και βαθιά σαρκαστικό, που προβάλλουν τολμηρά και γαλλικές λέξεις οι όποιες θά μπορούσαν εύκολα να φανούν άτοπες κι' όμως επιβάλλονται γιατί δένονται τόσο σφικτά με το σύνολο ώστε προκαλούν μιá αισθητική έντύπωση, μου μετέδωσαν μιá συγκίνηση :

Άν ήμουν έγω πλοίαρχος
ναί!—si j'étais roi!—
άν ήμουν έγω πλοίαρχος
με τέσσερα χρυσά γαλόνια
κι' άν μ' άφηναν στην ίδια αυτή γραμμή
τόσα χρόνια,
—μιá νύχτα σεληνόφεγγη
στη μέση του πελάγου—
θ' άνέβαινα στο τέταρτο κατάστρωμα
κι' ένω θ' ακούγονταν ή μουσική
που θάπαιζε στης πρώτης θέσης τά σαλόνια,
με τή μεγάλη μου στολή,
με τά χρυσά μου τά γαλόνια
με τά χρυσά μου τά παράσημα
θάγραφα μιάν άρμονικώτατη καμπύλη
άπό το τέταρτο κατάστρωμα
μες στα νερά,
έτσι με τά χρυσά μου,
σαν άστήρ διαύτων
σαν ήρωες άνεξήγητων θανάτων.

Σκέφθηκα άμέσως πώς για να άντέχει ένα ποίημα μέσα στην εχθρική διάθεση που τό είχε περιβάλλει έπρεπε να κλείνει κάτι σπάνιο μέσα του. Μόλις γύρισα στο γραφείο μου άνοιξα τις **Συνθέσεις** του κ. Μπάρα που είχα λάβει εκείνες τις μέρες και δέν είχα προφθάσει ακόμα ούτε να κυτάξω, με άρκετη άνησυχία μήπως ύστερα από ένα προσεκτικό διάβασμα άναγκαζόμουν να άμολογήσω στον έαυτό μου ότι είχα άπατηθεί. Εύτυχώς δέν άπογοητεύθηκα.

Φυσικά οι **Συνθέσεις**—φαντάζομαι ότι ο κ. Μπάρας θά είνε πολύ νέος—δέν ίκανοποιούν άπόλυτα. Οι ρίμες είνε πολύ εύκολες και κοινότυπες και λείπει έντελώς από τό στίχο ή μουσική, ή μελωδικότητα, ή incantation, που είνε άπαραίτητο να ύπάρχει σε ένα τέλειο ποίημα. Έπίσης διακρίνει κανείς με πάρα πολύ σαφήνεια ποιοι ύπήρξαν οι κύριοι όδηγοί του νέου ποιητού. Είνε φανερό ότι ο κ. Μπάρας άκολουθεί τόν Καβάφη και τόν Καρυωτάκη. Μα κι' αυτή ή άναγνώριση των προτύπων του δέν τόν άδικεί. Ένας νέος δέν μπορεί ποτέ να έχει δλότεια ξεκαθαρίσει τήν προσωπικότητά του. Ο κ. Μπάρας δείχνει ότι ξέρει να διαλέγει τους δασκάλους του, ότι έχει τήν αντίληψη του καλού, και άλλωστε είνε μόνον επηρεασμένος, δέν μιμείται ποτέ δουλικά. Τουναντίον συχνά άνανέθνει μ' έναν δικό του πρωτότυπο τρόπο τούς κι' άλλας άκουσμένους τόνους που άποκοιούν έτσι έναν πηγαίο παλμό.

Συνδυάζει τόν φαινομενικά πεζό έκφραστικό τρόπο του Καβάφη με τόν κλαυσιέλο του Καρυωτάκη που άντηχεί και σ' αυτόν μερικές στιγμές τόσο όζύτητα εϊρωνικός και τόσο άπελπισμένος ώστε δέν επιτρέπει τήν άμφιβολία για τή βαθιά ειλικρινεία του. Οι εικόνες του είνε πάντα ιδιόρρυθμες, έντελώς άτομικές του, δείχνουν και φαντασία και παρατηρητικότητα, και είνε μαζί και παραστατικές και πολύ ύποβλητικές. Η συνοδεία των **Ασιατών που περνάνε** άπάνω στους λευκούς τους έλέφαντες και ρωτάνε νωχελείς και άδιάφοροι :

Γιατί να ύπάρχει τόση κρίσις,
τόση κρίσις ;

κι' ο **Λέων ο άφρικανικός** ο φυλακισμένος στο κλουβί του ζωολογικού κήπου όπου οι «εϊκοσιε-
τράωροι αίώνες» τόν έκαναν νευρασθενικό (δυστυχώς τό ποίημα αυτό άδυνατίζεται από τούς δυό τελευταίους του στίχους) είνε συνθέσεις πλαστικές με πνοή και με προέκταση που παρακολουθούν για καιρό δσοις μιá φορά τις πρόσεξαν.

Μ' άρέσει ακόμα ότι ο κ. Μπάρας είχε τή σπάνια για ένα νέο εϋθυκρία να μη φορτώσει τόν πρώτο του τόμο με ό,τι έχει γράψει ίσαμε τώρα. Η συλλογή του άποτελείται από 10 μόνον ποιήματα που όλα είνε κατασταλαγμένα, που όλα έχουν ένα νόημα.

Δέν ξέρω φυσικά ποιά θά είνε ή εξέλιξη του κ. Μπάρα. Πιστεύω όμως ότι ή νεοελληνική ποίηση είχε καιρό να θεχθεί από έναν άγνωστο νέο που πρωτοπαρουσιάζεται μιá τόσο ίσχυρή δόνηση. Η έμφάνιση των **Μαραμπού** του κ. Καβδαβία ήταν κι' αυτή ένα γεγονός, άλλ' έχω τήν αντίληψη ότι τό ταλέντο του κ. Καβδαβία είνε μάλλον ένα ταλέντο διηγηματογράφου.

Υστερα από τήν άνάγνωση των **Συνθέσεων** ή άνάγνωση των διαφόρων δήθεν ποιητικών συλλογών, που παρ' όλο ότι είνε γνωστό πώς δέν θά τις διαβάσει κανείς έξω από τούς συγγενείς, τούς στενούς φίλους και τούς κριτικούς, εξακολουθούν να τυπώνονται με μιá άποφασιστικότητα που θά ήταν ήρωϊκή αν δέν ήταν μόνον άνόητη, γίνεται—αν είνε δυνατό—άκόμα πιο άνιαρή από συνήθως. Έγκαρτερεί κανείς στη μηδαμινότητα, άλλ' όταν ένα βιβλίο δώσει μιá έκπληξη, ξαναξυπνά ζωηρά και τήν ίκανότητα της προσδοκίας. Γιατί να άναφέρω τις συλλογές αυτές ; Δέν περιέχουν τίποτε άλλο παρά κοινοτυπίες και περιττολογίες κοινότυπα έκφρασμένες και στιχουργημένες. Κάποιος λόγος μπορεί να γίνει μόνο για τις **Ώρες Αγάπης** της κ. Μαυροειδή Παπαδάκη γιατί περιέχουν δυό ποιήματα τή **Δασκάλα** και τό **Ιδιαίτερον Μάθημα** που δείχνουν μιá άφηγηματική άνεση και έναν συγκρατημένο τρόπο στο παρυσίασμα του τραγικού στοιχείου' εάν τά μοτίβα τους είχαν άναπτυχθεί με τόν πεζό λόγο είνε πιθανό να είχαν γραφεί δυό αξιόλογα διηγήματα. Όλα τά άλλα ποιήματα της συλλογής δίνουν στον άναγνώστη τήν πολύ ένοχλητική και έντελώς ξένη προς τήν Τέχνη έντύπωση ότι είνε άδιάκριτος : είνε ιδιωτικές έρωτικές έξομολογήσεις καθόλου μετρωσιμμένες, οι όποιες ένδιαφέρουν μόνον έναν άνθρωπο και όχι τό πολύ κοινό που δέν είνε και πρόπον να τις άκούσει.

Ο κ. Κοσμάς Πολίτης με τήν **Ενάτη** συνεχίζει την προσπάθεια που εκδηλώθηκε πέροι δμαδικά της καλλιέργειας και της δημιουργίας του νεοελληνικού μυθιστορήματος. Άνέπτυξα κι' άλλας πόσο βαθιά έκτιμώ τήν προσπάθεια αυτή. Ο κ. Πολίτης προσθέτει κι' αυτός ένα λίθο χωρίς να κτίσει ένα έργο. Τό βιβλίο του άνήκει κι' αυτό στη σειρά των άλλων που δέν θά τολμοΰσα ποτέ να τά συστήσω να τά διαβάσει ένας κοινός άναγνώστης που δέν ένδιαφέρεται ειδικά να παρακολουθήσει όλα τά πειράματα της λογοτεχνίας μας. Ο κ. Πολίτης έντούτοις έχει προσόντα' προπάντων στις περιγραφές του είνε συχνά ποιητής και πολλές εικόνες του έχουν και χρώμα, και πλαστικότητα, και — τό πολυτιμότερο — άτιμόσφαιρα. Δέν έχει όμως τήν ίκανότητα να ζων-

τανεύει άνθρωπος. Άφηγείται τις περιπέτειες — προπάντων τις έρωτικές — όλων των προσώπων του, δέν κατορθώνει να μάς τά κάνει γνώριμα. Άντιλαμβανόμαστε μέσα στην ασάφεια τους μόνον ένα κοινό γνώριμα : ότι είνε όλα έρωτόληπτα. Μοιάζουν όλα άναμεταξύ τους όπως μοιάζουν οι σκιές. Δέν αισθανόμαστε, δέν ξεχωρίζουμε ποτέ τήν ψυχή, τήν άτομικότητα από τις όποιες αναδύζονται οι περιπέτειες οι όποιες κατά συνέπεια δέν μπορούν να προκαέσουν τό ένδιαφέρον.

Ο κ. Πολίτης έχει κι' ένα άλλο μεγάλο ελάττωμα : γράφει με άχαλίνωτη πολυλογία. Ο άναγνώστης σχηματίζει συχνά τήν έντύπωση ότι ο συγγραφέας βιάσθηκε, σαν να φοβήθηκε ότι δέν θά γράφει άλλο έργο, να περικλείσει μέσα στην **Ενάτη** όλα όσα σκέφθηκε ή έμαθε κάποτε. Τα πρόσωπά του χωρίς κανέναν λόγο διακόπτουν τούς έρωτικούς τους διαλόγους για να άναπτύξουν ιδέες και θεωρίες επιστημονικές, καλλιτεχνικές, βιομηχανικές, φιλοσοφικές κ.τ. κ.τ.λ. Τα λόγια τους καθώς δέν προβάλλουν από μιá καθορισμένη άτομικότητα, καθώς δέν συντελούν στο να ζωγραφισθεί ένας χαρακτήρας παραμένουν μετέωρα' σαν άσκοπες και περιττές κουδέντες δέν κατορθώνουν να επιβάλλουν να τά προσέξει ο άναγνώστης, ακόμα κι' όταν προτείνουν όρθες ή ιδιόρρυθμες άπόψεις.

Η **Ενάτη** είνε θυσιολογία σ' ένα νεφέλωμα. Κρίμα γιατί, τό επαναλαμβάνω, μερικές περιγραφικές σελίδες της είνε διάχυτες από ποίηση. Η περιγραφή της άμμουδιάς στην Αίγινα και του μοναστηριού στην Πάρο είνε έξοχα κομμάτια.

Μερικές ώρατες σελίδες και προπάντων μερικά παλμώδη ποιήματα... Ο νέος χρόνος αρχίζει εϊνοϊκά.

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

ΕΝΑΣ ΑΙΓΥΠΤΙΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΒΑΦΗ

Τις τελευταίες μέρες του Δεκέμβρη επισκέφθηκε τήν πόλη μας ο νέος αιγύπτιος λόγιος κ. Gaston Zananiri. Ο κ. Zananiri έκανε δυό διαλέξεις, μιá στον Παρνασσό για τούς έλληνικής καταγωγής «μαμελούκους σουλτάνους» και μιá δεύτερη, στο Στούντιο της κ. Ρώκ, για τόν ποιητή Καβάφη. Ποιητής άλεξανδρινός ο Ίβιος, (σημειώνουμε τήν τελευταία του γαλλική συλλογή : «Rythmes Dispersés») και βαθύς μελετητής και θαυμαστής του καθαφικού έργου, διέγραψε τό πορτραίτο του μεγάλου μας ποιητού, που είχε γνωρίσει από κοντά, με σαφήνεια και με πολλά χαρακτηριστικά άνέκδοτα. Μας παρουσίασε τόν Καβάφη, που συνδύαζε «έναν τολμηρό αίσθηματισμό, μιá έλλξη προς τή σάρκα που επιθυμεί» με τήν άσκητική μοναξιά του άνθρώπου του πνεύματος και της μελέτης. «Πολύ λίγοι ύπήρξαν εκείνοι, που διεγνώσαν ως σε ποιο σημείο, ο Καβάφης έκρυβε τά μυστικά του αίσθηματά, είπει ο διμιλητής, κάτω από τή μάσκα ενός καλοκάγαθου μειδιήματος. Κάποτε όμως γινόταν σσδχρός, τά χείλη του διπλόνονταν, τό βλέμμα του καρφώνονταν στο συνομιλητή του με όζύτητα και, τότε, αισθανόσασα μιá κάποια άνησυχία μπροστά σ' αυτόν τόν άνθρωπο που συγκέντρωνε στα μάτια του τόσο πόνο και μιá τέτοια φινέτσα». Ο κ. Zananiri άνέλυσε και πολλά ποιήματα του Καβάφη, ύποστηρίζοντας πώς ο Καβάφης, έκτός της καθάρα ποιητικής του αξίας, ύπήρξε και έρωχόν ένας μέγας διανοητής και ένας σοφός. Είνε μιá άποψη, που πρέπει βέβαια να προσεχτεί. Έμεις χαιρόμαστε που ένας νέος άλεξανδρινός έμελέτησε και άγάπησε τό καθαφικό έργο και τόν μεγάλο μας ποιητή.

Π. Ν. Κ.

ΤΟ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ κ. ΠΑΠΑΤΣΩΝΗ

Χρωστούμε να δώσουμε μιá εξέγηση στους άναγνώστες μας σχετικά με τό άρθρο που δημοσιεύσαμε του ταχτικού συνεργάτη μας κ. Γ. Παπατσώνη. Πιστεύοντας πώς ή ιδεαλιστική θέση που πέρνει στο άρθρο του αυτό ο συνεργάτης μας δέν τόν άπομακρύνει από τό κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο στάθηκε ως τώρα τό περιοδικό μας και θά σταθεί και στο μέλλον, θεωρήσαμε πώς δέν είχαμε τό δικαίωμα να έμποδίσουμε τό συνεργάτη μας να έκφράσει τις γνώμες του, όσο και αν είνε διάφορες με τις θεωρητικές γνώμες που δημοσιεύτηκαν ως τώρα στο περιοδικό. Δέν ύπάρχει άμφιβολία για τή σοβαρότητα του θέματος που τίγεται με τό άρθρο αυτό. Θά επανέλθουμε στο προσεχές τεύχος μας δίνοντας τήν ευκαιρία και σε άλλους συνεργάτες μας να έκφράσουν τις άπόψεις τους γι' αυτό.

JOHN COURNOS

Μας ρωτούν ποιός είναι ο John Cournos, που έγραψε το αξιοπρόσεχτο άρθρο «Η επαναστατική διάθεση στη Λογοτεχνία» του περασμένου μας φύλλου.

Ο Κούρνος γεννήθηκε στη Ρωσία απ' όπου—μόλις δέκα χρονών—μτανάστεψε στην Αμερική, στο 1891. Σέ σχολείο φοίτησε μόλις δυο-τρία χρόνια. Άρχισε το στάδιο του ως συντάκτης ενός περιοδικού στη Φιλαδέλφεια.

Ο Κούρνος ασχολήθηκε με όλα τα λογοτεχνικά είδη. Ίδιαίτερα μελέτησε τη ζωή των μεταναστών στα μυθιστορήματα ή Μάσκα (1919) και ο Τοίχος (1921). Το τελευταίο του έργο είναι «The devil is an English gentleman», «Ο διάβολος είναι αγγλέζος κύριος».

ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Μαθαίνουμε ευχαρίστως πως ή προσπάθεια για τη δημιουργία μιας κίνησης για την αντιμετώπιση του φασισμού, που άρχισε να απλώνει τα δίκτυα του και στη χώρα μας, αποκρυσταλλώνεται σε θετική και συγκεκριμένη μορφή.

Η προσωρινή επιτροπή που βγήκε από τη μεγάλη συγκέντρωση στο Έργατικό κέντρο Αθηνών της 23 τρ. και όπου πήραν μέρος αντιπρόσωποι των κυριωτέρων εργατικών οργανώσεων, διαννοσόμενοι και άλλα στελέχη της άριστερης κίνησης, άρχισε ήδη τις αντικειμενικές προπαρασκευές των προγραμματικών βάσεων της αντιφασιστικής οργάνωσης.

Συμφωνούμε ολοκληρωτικά στην προσπάθεια αυτή που, κατά τη γνώμη μας, θα έπρεπε να πάρει πλατύ κοινωνικό χαρακτήρα και να συνενώσει σε μια κοινή γραμμή πάλης όλους τους βρισκόμενους στο στρατόπεδο της δημοκρατίας από την πιο πλατειά αλλά στην πιο ουσιαστική έννοια της, της κοινωνικής και οικονομικής και όχι μόνο της πολιτικής ισότητας. Έλπίζουμε ή κίνηση που άρχισε να μπορεί να πραγματοποιήσει το σκοπό της αυτό όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικά και πιο γόνιμα. Θα μας βρει πάντα στο πλευρό της θετικούς συναγωνιστές της στην πάλη για τη δημοκρατία και την ελευθερία, βασικές προϋποθέσεις κάθε πολιτισμού πραγματικά ανθρώπινου.

ΣΚΑΝΔΑΛΟ

Με τον τίτλο «Έν φιλολογικόν σκάνδαλον» έφτασε στα γραφεία μας ένα τετρασέλιδο έντυπο όπου ο κ. Ένστρ. Χρ. Αθανασιάδης, γαλλόφωνος ποιητής, γνωστός από την τραγωδία του «Περίανδρος», καταγγέλλεται ως λογοκλόπος του Δ. Βερναρδάκη. Άν και ή επιχειρηματολογία του έντύπου δε φαίνεται και πολύ πειστική, θα παραδεχτούμε προς στιγμήν ότι ο συγγραφέας του έχει δίκαιο και ότι πραγματικά βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα «φιλολογικό σκάνδαλο». Τι λογής όμως σκάνδαλο είναι αυτό που δημιουργεί με την ανώνυμή του καταγγελία ο κ. . . . Άργος Πολύγληνος—έτσι υπογράφεται το έντυπο—; και πως να μην έλεεινολογήσει κανείς τον άνανδρο άνωνυμογράφο που, έτσι εκ του άσφαλου, με μόνα έξοδα τα τυπωτικά του τετρασέλιδου, ζητεί να μουντζουρώσει υπολήψεις, δίχως καν να δίνει στον συκοφαντούμενο, ή στον καταγγελλόμενο, τη δυνατότητα να του απαντήσει; Σκάνδαλο βέβαια αποκαλύπτει το έντυπο του κ. Πολύγληνου, όχι όμως αυτό που νομίζει.

ΜΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ κ. Σ. ΣΩΜΕΡΙΤΗ

Κυκλοφόρησε στη Βιβλιοθήκη της «Σοσιαλιστικής Έπιθεώρησης» μια νέα εργασία του συνεργάτη μας κ. Σ. Σωμερίτη αφιερωμένη στο ζήτημα της κοινωνικής ασφάλισης και της μισθωτής εργασίας. Στη μελέτη του αυτή ο συνεργάτης μας εξετάζει διαδοχικά τη σημερινή θέση του μισθωτού προλεταριάτου στην καπιταλιστική οικονομία, σε σχέση με το πρόβλημα της κοινωνικής ασφάλισης, και κάνει αναλυτική κριτική του νομοσχεδίου περί κοινωνικών ασφαλίσεων.

ΤΟ ΜΑΔΗΜΑ ΤΗΣ ΑΠΤΕΡΟΥ

Άναστατώθηκε τελευταία ο κόσμος από τις φωνές που έβαλε μια έφημερίδα για τον άμεσο κίνδυνο καταστροφής που διατρέχει τάχα ο Ναός της Άπτερου Νίκης. Ο γηραιός αρχιτέκτων. . . του Παρθενώνα προσφέρεται να καταλύσει τον Ναόν και σε τρεις μέρες να τον αναστήσει, αν του δώσουν τ' απαραίτητα μέσα. Μόνον ένα εκατομμύριο για κάθε μέρα που θα κρατήσει το θαύμα. Μερικοί όμως που ξέρουν τα παρασκήνια, μας πληροφορούν ότι ο λάκος που ανακαλύφθηκε στα θεμέλια του Ναού και «ποιεί αυτά τρέμειν», έχει μέσα του και λίγη. . . φάβα. Ο κ. Βενιζέλος, δηλαδή, με τη μονομανία που τον είχε πιάσει τελευταία να φαίνεται ευχάριστος και γενναιόδωρος σ' όλους τους. . . αντιβενιζελικούς, είχε υπογράψει και μια σύμβαση με το γηραιό μηχανικό, που είναι και σεβαστός θεός της κ. Τσαλδάρη, για την αναστήλωση του Παρθενώνα. Τώρα ή σύμβαση λήγει κι' ήταν ανάγκη να κινδυνέψει ο Ναός της Νίκης για ν' ανανεωθεί—τώρα μάλιστα που είναι ευκαιρία να εξοικονομηθεί κι' ένα γερό κοντύλι.

Με την αναστήλωση του Παρθενώνα, με τον τρόπο δηλαδή, που έγινε και με τ' αποτελέσματα που παρουσίασε, διαφωνούμε ριζικώτατα, όσοδήποτε κι' αν ρεκλαμαρίζεται στο δικό μας και στον ξένο τύπο. Τη θεωρούμε μια βάρβαρη επέμβαση ανθρώπου ακαταλληλοτάτου για αυτή τη δουλειά. Θ' ασχοληθούμε άλλοτε συστηματικά με το ζήτημα αυτό για ν' αποδείξουμε αυτό που λέμε. Άλλά, φυσικά, όλα συντρέχουν για να θεωρήσουμε σίγουρο πως και ή νέα σύμβαση θα υπογραφεί και τα τρία εκατομμύρια θα βρεθούν για την κατάλυση και την αναστήλωση. Όμως αυτό που δε μπορούμε να τ' αφήσουμε άδιαμαρτύρητον είναι ή άσυνείδητη παρέχεται στο γηραιό μηχανικό να κάνει ό,τι θέλει απάνω σε αρχαία μνημεία χωρίς να δίνει λογαριασμό σε κανέναν απολύτως. Αυτό είναι τα χάλια μιας ακόμη Βενιζελικής σύμβασης, μα ως τότε; Υπάρχει μια δλόκληρη αρχαιολογική υπηρεσία, που ανάμεσα της κλείνει και μερικούς σημαντικούς, άριστους αρχαιολόγους, υπάρχει Άρχαιολογικό Συμβούλιο, Πανεπιστήμια, Πολυτεχνείο, Τεχνικό Έπιμελητήριο, υπάρχει ακόμα—ο Θεός να μας συχωρέσει—Άκαδημία. . . Και γίνεται μια τέτοια δουλειά πάνω στην Άκρόπολη χωρίς να πέρνει είδηση κανείς, γιατί ο κ. μηχανικός λογοδοτεί μόνο. . . στο Θεό! Άλλού θα γίνονταν, βέβαια, για τέτοια έργα, συνέδρια και επιτροπές, θα καταστρώνονταν απ' τα πριν προγράμματα εργασίας με συμβολή όλων των ειδικών' θα γινότανε ακόμα κάποια έποπτεία. Έδώ γίνεται απλούστατα μια προσωπική σύμβαση που βάζει έναν από καιρό άπομαχο μηχανικών άνώτερο απ' δλόκληρη υπηρεσία ειδικών! Να μη βασκαθούμε!

Έμεις άρνούμαστε να κάνουμε την προσευχή μας στον Έψιστο και παρακαλούμε να δίνει φώτιση στον άρχιτέκτονα του Παρθενώνα να μη ξεχαστεί πάλι κανένα πριόνι ανάμεσα στους σπονδύλους των στύλων που θ' αναστηλωθούν, όπως έγινε στα Προπύλαια. Όσο για τη σύμβαση, ξέρουμε καλά πως κανείς δε μπορεί να τ' βάλει με τους «ήμετερος» Έλληνάδες μας άμα βαλθούν να μαθήσουν κι' αυτήν ακόμη την. . . Άπτερη Νίκη.

ΑΚΟΜΗ ΕΝΑΣ ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΤΗΣ

Άπό τα πρακτικά της προτελευταίας συνεδρίασης της Βουλής:

Μακρόπουλος (ύπ. παιδ.).—Κατά την αντίληψή μου ή Δημοκρατία έπεβλήθη εκ των άνω και παρ' όλιγον να έκτραπή εις κοκκινόσκουφον Μεξικανίδα.

Μακρόπουλος (ύπ. παιδ.).—'Η ψυχή του έλληνοκου λαού ήτο άείποτε δημοκρατική και ήμεις ήγωνίσθημεν υπέρ των ελευθεριών του λαού.

Μακρόπουλος (ύπ. παιδ.).—Δημοτικιστής είμαι και έγώ.

Μακρόπουλος (ύπ. παιδ.). (πρός τον κ. Μυλωνά).—Προσπαθήστε να έκφρασθήτε εις την δημοτικήν και θα συνταχθώ και έγώ άπολύτως με τάς ιδέας σας.

Μακρόπουλος (ύπ. παιδ.).—'Ημεις ώς. . . κόμμα δέν είμεθα παλαιοσημρολογίται.

Μακροπουλος (ύπ. παιδ.).—Διασύρεται τό μυστήριο. . . του βαπτίσματος!

Μακρόπουλος (ππ. παιδ.).—'Ο κ. Τουρκοβασίλης έπρεπε να τιμωρήσει τον κ. Δελμούζον.

Μακρόπουλος (ύπ. παιδ.).—'Εκ της άναγνώσεως του φακέλλου έπίεσθη και έγώ ότι. . . άδίκως έτιμωρήθη ο κ. Δελμούζος!

Και πάει. . . λέοντας. Εύτυχώς που ή Βουλή εϋθύς «εισηλθεν εις την ήμερησίαν διάταξιν της αύξήσεως της βουλευτικής άποζημιώσεως», άποδείχνοντας ότι τιμᾶ τό μυστήριο του βαπτίσματος. . . στον προϋπολογισμό.

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΤΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Άντιγόνης Μεταξά: Το θέατρο του παιδοϋ, τ. 1ος σελ. 78, Κηφισιάς 11, δρχ. 20.

—*Κοσμά Πολίτη* : Ἐκάτη, σύγχρονη ἱστορία, σελ. 380, ἔκδ. Πυροῦ, δρχ. 50.—*Δάμπη Καντεροῦ* : Τ' ἀνθρώπινα σκουλήκια (μυθιστ.) σελ. 160, δρχ. 22.—*Γ. Σνάϊδερ* (μετ. Γ. Α. καὶ Στέλλας Πέππα) Θεωρία καὶ Ἱστορία τῆς Βιβλιογραφίας, σελ. 36, Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο.—*Ἡ δίκη τῆς Λαϊκῆς Βιβλιοθήκης Καρδίτσας*, σελ. 96, δρχ. 26, ἔκδ. Μπαρμπατσάλου, Καρδίτσα.—*Μαριέττας Μινώτου* : Τραγούδια ἀπὸ τῆ Ζάκυνθο (Ζακυνθινῆς Λαογραφίας τ. Β') σελ. 108.—*Ἡλία Π. Βουτιερίδη* : Σύντομη ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, (1000—1430), σελ. 432, δρχ. 65, δεμ. 85, ἔκδ. Ζηγκάκη.—*Κλαύδιου Μαρκίνα* : Καταφύγια, ποιήματα, σελ. 96, δρ. 30.—*Νανᾶς Πρινάρη* : Σκίτσα, διηγήματα, σελ. 94.

Ἡ Θυμέλη : Τυπώνεται κάθε δύο μῆνες μὲ ἔργα τοῦ Ν. Ποριώτη.—*Εὐφορίων* : Περιοδικὴ προσωπικὴ ἔκδοσις τοῦ Ι. Μαιναλιώτη.—*Ἀρχεῖον οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν*, τριμηνιαῖο.—*Σιδηροδρομικὴ Ἐπιθεώρησις* :—*Ἑλληνικὴ βιβλιογραφικὴ καὶ βιβλιοφιλικὴ Ἐπιθεώρησις* : δύο φορές τὸ μῆνα.—*Νέοι Πρωτοπόροι*, μηνιαῖο, ἔκδ. Γκοδόστη.—*Νέα Ἐπιθεώρησις*, μηνιαῖο.—*Σοσιαλιστικὴ Ἐπιθεώρησις*, μηνιαῖο.

ΤΑΧΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ :

ΠΑΥΛΟΣ ΓΚΙΚΑΣ, Ε. ΛΕΥΚΟΠΑΡΙΔΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΗΛΙΑΔΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΓΚΑΛΟΣ, Τ. ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ, Σ. ΣΩΜΕΡΙΤΗΣ— — — —

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ : Μόνον ἐτήσιες : Δρχ. 50. — Ἐπαρχίες 60. — Ἐξωτερικὸ ἓνα δολλάριο.

ΓΡΑΦΕΙΑ : Ὅδὸς Ἀμερικῆς 16α (Ἐκδόσεις «Φλάμμα») ΑΘΗΝΑ.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ : Ε. Λευκοπαρίδης.